ॐ नमः श्रीप्रवचनाय॥ स्मृत्वाजिनेंद्रमपिवागमसारभूतं श्रीनारतीजननमस्कृतपादपद्मं। स्वल्पंविचारयितुमत्रमतिंसमुद्यतां कुरुषेमुधियोमुखमंडनस्य॥१ क्वायंदरभवलवितंमुकविःकविलेक्वाहंघनाविगलबुद्धिमतांनिधस्मान्नूनंतथापिखलुधीरगुणंविधत्ते यत्किलमयासुगुरुराजप्रसादात्॥२ कवीनांस्थितिरियंस्वस्यापरंतादादासीनमुल्लिखतिवस्तुनिदर्शनाविदधतिपरस्यैष ह्यनुशासनमात्रोऽयंते नमस्क्रियानमस्करणंवर्णनीयपदार्थकदेशस्तुल्यतः कथंनवस्तुनिर्देशः एवं तद्वृत्तयाकिंमानीतवान्कविरत्रजयंतीतिवाक्येनाशीर्वादोनाशीर्वादेनमंगलाभ्यं तत्तत्रैवत्सर्वंमासार्थादत्वाजेह्रिजयंतितत्एवनमस्करणीयानवंत्यमुनाचवैननमस्क्रियापिसंभाव्यतेशास्त्रस्यास्योपसंहारायसोगताचार्य श्रीधर्मदासःसमुचितदेवतप्रणामपूर्वकंग्रंथमारभमाणःसिद्धौ० स्वोदनेशुद्धोदनस्यापत्यंस्वौदनिःशाक्यसिंहस्तस्यसमासोद्योदनार्थोऽ स्यप्रवचनानिशास्त्राणिआगमाःचिरंचिरकालंजयंतिसर्वोत्कर्षेणवर्त्तंतेकिंविशिष्टानिप्रवचनानिसंवडःखमहागदानांसंवडःखात्मकसंसारदुः

ॐ॥श्रीप्रवचनायनमः॥ सिद्धौषधानिसंवडःखमहागदानां पुण्यात्मनांपरमकर्मरसायनानिप्रक्षालनैकसलिलानिम नोमलानांसौद्धोदनःप्रवचनानिचिरंजयंति॥१ जयंतिसंतःसुकृतैकनाजनंपरार्घ्यसंपादनसंकृतस्थिताःकरस्वनीरापम विश्वदर्शिनांजयंतिवेदाध्वनुवःकवेर्गिरः॥२ श्रीकांतवंमल्लोपेंद्रनंमुनिनांनूनंवंडवीससासातंबतमुद्दिनंवेजतुना

स्वात्मवंमहागदाःमहारोगाःनवंडःखमहागदास्तेषांनवंडःखमहागदानांसिद्धौषधानिःसिद्धानिनिष्पन्नानितान्यौषधानिनिष्पन्नौषधानिः १ त्यर्थैःपुनःकिंविशिष्टानिप्रवचनानिपुण्यात्मनांपुण्यवतांपुरुषाणांपरमकर्मरपरमानिप्रकृष्टानिकर्मरसायनानितानियरपुनःप्रवचना निमनोमलानांप्रक्षालनंविनाकल्मुराणांप्रक्षालनार्थंएकानिअद्वितीयानिसलिलानीवसलिलानितानिप्रक्षालनावसंततिलकावृत्तंसाला स्पुनस्×४ रूपमलंकारः॥१॥ कविःपुनःप्राहाजयंतिसंतः पर२ संतःसाधवोजयंतिसर्वोत्कर्षेणवर्त्तंतेकिंविशिष्टाःसंतःसुकृतैकनाजनंसुकृतंपुण्यंएकंअद्वि तीयंतदेवनाजनमित्तंनाजनंपुण्यानांमूर्तिवेत्यर्घ्यःसर्वासुविभक्तिषुएकंरूपंपुनःसंतःकिंपराघ्यसंपादनपरायणाःपराघ्यःपराघ्यंसंपाद नेपरार्घ्यसंपादनमेवस्वकृत्यंतत्रास्थिताःपरःपुनःकविर्विशिष्टःसंतःकरस्थंप्राप्तंकरस्थंनीरंकरस्थनीरापमं यद्वेश्वेतरूपुसाम्यमधानेकरस्थनी०पुनःकिंविशिष्टंतं विरंचिरकालं जीवंतंयोऽनयानेकवर्त्मसंतानजयंतिचपुनःकवेर्गिरोनाप्योजयंति।

किंपुनःकवेर्गिरःसुकृतैकपंसुकृतंपुण्यंतदेवएकंअद्वितीयंयत्राजनंपुनःकवेर्गिरःपराघ्यपरार्घ्यानांपरकार्याणांयानिसंपादनानितानि त्येवंवर्तानितत्रस्थितास्तत्परार्घ्यसंपादनपरायणाःपुनःकिंविशिष्टाःकरस्थंनीरंपद्मंवाकरस्थनीरापमंनिर्मलंयत्तदेवंविधंकविर्वेदंदूषयिष्यतीतिमत्संकल्पंकिंकरिष्यतीतिभावः अथऽर्जुनगर्हामाह॥ श्रीकांतवपरार्घ्यरविःखलमुत्खऽर्जुनमुत्खजिह्वारसनासतीविद्यमानाल्हविल्लाकयाविशेषवंलक्ष्यतेकिंत्वतिजिह्वापरगुणानवक्तुंनशक्तानहमाऽत्यंतरक्तमहाघ्यलनमहादृषदंकांताऽवाऽत्यंतदुर्वासंमुनि श्रांतेवाचपुनःउत्प्रेक्ष्यतेसातसातत्येनसातत्यानिरंतर्येसततंनिरंतरंतत्प्रत्यावःसातसंततंजंतुनालाहयामुद्रितेवचपुनःविषयीमूर्छांनीते वमूर्छांप्रापितेवउत्प्रेक्ष्यतेऽत्यंतनुरज्जुनिःअत्यंतनुरज्जुनिःब्रह्मवैवत्यर्घः॥३ इहानेकेऽनेकास्मिन्जगतिविश्वेसंतिनिश्चितंउपकारिणिपुरुषेउ पकृतिंप्रत्युपकारंकुर्वंतिःअन्येकेबहवःसुधियःसंतिविद्यंतेसततंनिरंतरंयथाम्णेर्वंकघंचंस्तालेकृतज्ञाःकृतंनानंतिकृतज्ञाःपुनः

नीर्तवंमूर्छांविशेषःवस्यवांतनुरज्जुनिःपरगुणांनवक्तुंनशक्तावाणी जिह्वालोहशिलाकयोरवलमुत्खविस्वरसंलक्ष्यते॥३ इहां नेकसंतःसततंमुपकारिणंकृतिंकृतज्ञाःकुर्वंतोजगतिनिवसंत्यवसुधियः।कियंतस्तेसंतःसुकृतपरिपाकचणत्विना। वि नांस्वार्थंयेषांनवतिंपरकृत्यव्यसनिता॥४ एषोजनिःसमंमेसजूनोक्तोएवंदनिंतंकुटिलप्रगुणस्वभावोऽएकंनियोनिरति

श्रीकृतसंत स्तेसुधियःकियंतंकियंतंपरिमाणंयेषांतेकियंतःनिवसंतिःजगतितत्कथ्यसुधियःस्वार्थंविनाकार्यंविनापरकृत्यव्यसनतापरकृतव्य सनंविद्यतेयेषांतेपरकृत्यव्यसनिनःपरकृत्यव्यसनिनोभावःपरकृत्यव्यसनितातांनवतिपुनःकिंभूतंसंतःसुकृतपरिपाकंपुकृतंपुण्यंतस्यया सोपरिपाकःतत्रप्रणयःस्नेहस्तेषांतसुकृतपरिपाकप्रणविनःइतिशिवरणाछंदः। एषोऽ। एषोरंतोऽसज्जनसज्जनोवेदःयदिप्रणतिन विधियतेतदामकविंदूषयिष्यतीतिमत्संकल्पंकिंकरिष्यतीमिकिंभूतंसंमंगलंसुमुखंप्रत्यूहतांजनिःअविवेकःखल्वयंकविनाअविवेकहतः। असज्जनकष्टमुपमीयतएनदाशंक्याह।असज्जनंनियतिनावेदाःयदिप्रणतिनविधीयतातदामकविंदूषयिष्यतिःएतदर्थंकिंभूतो तोसज्जनसज्जनौनितांतकुटिलप्रगुणःअसज्जनस्यस्वभावकुटिलःसज्जनस्यस्वभावप्रगुणःइत्यर्थःएकंनियावेदाःकिंविशिष्टंएकंनिरमंति मौक्तकविरत्नावंविरत्नसंहितनकारणानविरक्तकृतस्तेनिरमंतिसंहितविरत्नावांअतिसंहितसन्निवेशेरतिचायकारणंपरकृतियावत्तदन्ता

खनखेरत्नूतंपुनः अन्यं घीतावंदाः किंष्टेपरंपरमनिर्वृतिपात्रभूतं। परमप्रहृष्टनिर्वृतिपात्रभूतं परमघक्रः ष्टनिर्वृत्तिर्मीहृतचयात्रभू
तस्तंपरमनिर्वृतिपात्रभूतं।५ किंमष्ट।देशीयत्नाघयाछुमुयदिवदग्धेदेशीययदंयदिखतुसुजनःपंमितः मांसशूकरातिरंगीकुरुतेकिं
ष्टंस्वजनगुणज्ञःगुणंजानंतीतिगुणज्ञः एममाघवादनेखलप्रणतोकिंचायानेस्यादपिनुनस्यात्तस्वर्गः। कविदृष्टांतेनदृढयतिचा
रुचरितनचंद्रणसशोननंविकसितंकुमुदंकमलंतमोनिरंधकारेः किंसाकाचितंनवतिचंद्रेपिनुन्नवत्येव॥६ अथघातिधयमाहग्रु
ह्यस्या॥ घीतिष्ट॥ कविब्रूतेअहंविदग्धमुखमंडनंअप्रयंचप्रयंचरहितंवचोकिंष्टंमुखमंडनंईदितार्घंदीप्तार्घंकेस्युसतीघीतिः पुनः
किंष्टंमुखमंडनैतदनुनावगतावसादंस्तंतदनुनावःकिंकृत्वागूढरचनांसंत्यज्यस्पष्टाकापुनःकिंष्टंप्रतिभानुरूपंयद्युक्तंवाग्भट्टालंकारा
यघाप्रतिभोत्पन्नलक्षयतिःग्रस्पष्टपदमव्यर्थयुक्तंबोधविक्षयेनोत्सुरंतीसत्कावर्तुंद्विप्रतिभासर्वतोमुखी।पुनःप्राह।नवनवोन्मेषशालिनी

संहितविरलावंघीत्यांपरमनिवृतिपात्रभूतं।।५ किंवाऽघमंहतखलप्रणतावंचिस्यात्। स्वस्वीकुरुतेसुजनःछुमांगुण
ज्ञःचंद्रणचारुचरितनविकासितंसत्संकाचितंनवतिकिंकुमुदंतमोनिः॥६ घात्येसतीतदनुनावगतावसादःसत्य
जंगूढरचनांप्रतिभानुरूपंकिंघावाबोधकरणक्षममीहितार्घंवक्त्रंविदग्धमुखमंडनमंघयेच।७ यदूस्तिसत्ता
मध्यंस्यातुंवक्तुंमनस्तदासुधियःतांबूलमिवगृहीत्वाविदग्धमुखमंडनंविनातः॥८ आदुर्व्यस्तंसमस्तंच द्विर्व्यस्त

प्रज्ञाप्रतिभाःपुनःकिंष्टंविदग्धपरिषत्रावाबोधकरणक्षमंहितंचाघंविबोधकरणक्षमःसमर्थःहिघावाबोधकरणक्षमस्तंयत्पदंईहि
तार्घमित्यनेनश्लोकिकाशास्त्रीयंदोषस्यकथासःगूढरचनात्यागहिघावाबोधकरणक्षमत्वात्सांतुकष्टक्लिष्टदोःअप्रयंचअश्लिष
ष्टंःनत्वदोक्तःअनेनग्राम्यशब्दमर्घाद्यमलंकारमनाकुलसुपृष्टपदन्नमित्यनदिष्टंग्राम्योत्तरंज्ञातोऽत्यनन्नत्वकृणाव्यपुन्नताघग्राम्यो
ज्ञास्वरूपाप्यतोऽत्रमुनास्योपादयताभादःयदुपदसुधियःयदिखतुसत्तासाध्यजनितासाध्यंस्यातुंअन्यद्वक्तुंमनोऽस्तिमनोवै
र्ज्ञतातदाविदग्धमुखमंडनंतांबूलमिवगृहीत्वापरिस्फुटंज्ञायाविज्ञातव्यंविज्ञाना।८ अथाघादृष्टांतनिगद्यतेः उदाहरणनाममात्रंस्यात्।
।प्राहुर्व्यासेनपूर्वाकदाकेनउदाहृतःविदग्धमुखमंडनस्यप्रश्नोत्तरालंकारापरास्वस्यप्रयोजनकारणसामान्यलक्षण

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

अष्टपदिलक्षनिश्चयःदत्तघंःऽहवतुर्निःपरिछेदोयंसंबंधस्वरूपजातयःउक्ताःतत्राद्येपरिछेदेशब्दाश्रयानवजातयःव्यस्तं
१समस्तं२द्विर्व्यस्तं३द्विःसमस्तं४व्यस्तसमस्तं५द्विर्व्यस्तसमस्तं६द्विःसमस्तव्यस्तं७एकोनाधकं८प्रश्नोत्तरकं९चतुर्थकं१०द्वितीयतुसर्व्व
शास्त्रगाविंशतिःलक्षणलक्षकं१उर्जस्वि२सालंकार३संकीर्णकं४शब्दोत्तरसमंपृष्टप्रश्नं५गूढोत्तरं६अर्थोत्तरं७मध्योत्तर
ं८अंतोत्तरं९कूटितापहुतिः१०विषमं११वृत्तनामं१२नामाख्यातं१३तांत्र्यं१४सोत्रं१५शाब्दीयं१६शास्त्रजं१७दत्तोत्तरं१८वाक्यो
त्तरं१९क्वचित्तृतीयपरिछेदेचित्रजातयःपंचदशाख्याःकोत्तरं१खंडोत्तरं२पादोत्तरं३चक्रं४यमकं५काकपदं६गोमूत्रिका७

द्विःसमस्तकंतद्यव्यस्तसमस्तंचद्विर्व्यस्तकसमस्तकं८ सद्विःसमस्तव्यस्तंनैकोनाधंप्रश्नोत्तरकं९तत्रादत्तकंमाजस्वि
सालंकारंसकौतुकं१० घश्नोत्तरंसमंपृष्टप्रश्नंतत्रोत्तरंतद्यात्र्यादिमध्योत्तरात्रयंद्वयंत्रयंत्रोत्तरंमतःपरं।११कूटि
तापहुतंचैवविषमंवृत्तनामकं१नामाख्यातंचतांत्र्यंचसोत्रंशाब्दीयंत्रयंस्वजं।१२वर्णवाक्योत्तरंतदूर्ध्वंकोत्तरंमतः
परं।खंडपादोत्तरंचक्रंयमंकाकपदंतथा।१३ गोमूत्रीसद्विःसमस्तानुलोमप्रतिलोमतोवर्द्धमानाक्षरंतद्धीयमानाक्षरंत
था।१४ शृंखलानामगूढानांचित्रंसंसृष्टिमेवच।प्रहेलिकातथाद्यंकालसारादिवर्जितं।१५ व्रजमारादिकंगूढंप
दपादार्धगूढकं।स्तुतिनिंदांतथाघंचसदापक्षुतिबिंडमतं।१६ क्रियाकारकसंबंधगुणानांमंचितस्यच।गुप्तंतथासं
मासस्यलिंगस्यवचनस्यच।१७ मात्राबिंदुविसर्गाणांक्रतकाणांहरस्यच।स्थानव्यंजनयोश्चापिकृतदत्तोत्तरंतथा।१८ इतुद्देशः॥

सर्वतोभद्रंगतप्रत्यागतंचवर्द्धमानाक्षरं१०हीयमानाक्षरं११शृंखला१२नागपाशं१३बिंदुं१४संसृष्टं१५चतिचतुर्थंगूढजातयः।अतु
र्विंशतिः।प्रहेलिका१कालप२सारादिकृद्य२व्रजमारंगूढं३पदगूढं४पादगूढं५व्यर्थगूढं६स्तुतिनिंदा७घघं८व्यपक्षुतिं९बिंडमतिं१०क्रियागुप्तं११
कारकगुप्तं१२संबंधगुप्तं१३व्रामंविगुप्तं१४समासगुप्तं१५लिंगगुप्तं१६वचनगुप्तं१७मात्राच्युतकं१८बिंदुच्युतकं१९विसर्गच्युतकं२०व्यंजनच्युतकं२१
स्थानच्युतकं२२व्यंजनच्युतकं२३च्युतदत्ताक्षरं२४इतिचतुर्थोद्देशाख्यः॥ अथयाघादृष्टांतनिर्दिश्यतेःव्यस्तादीनांविज्ञानफलकृणमाह॥पृष्टपद०
अत्रसाद्यंनपदद्वयेनव्यस्तलक्षणंत्रोषेणसमस्तेमेलक्षणंसवत्रचघायःघतिज्ञात्वोदाहरणद्वयंतत्रव्यस्तसमस्तयोःक्रमेणोदाहरण
द्वयं॥

षट्पूर्वपदगूढं अष्टपूर्वपदं क्रियागुप्तं नामकगुप्तं संबंधगुप्तं प्रश्नितगुप्तं समासगुप्तं लिंगगुप्तं ॥ एवं अनुक्रमेणैव व्यस्तसमस्तया विनागमाह
पृष्टायकेवलेनपदविनागेनपदस्यायौ विनागसपदविनागास्त्रेनपदविनागेनपृष्टप्रश्नः यद्भावन्नघस्तविदुःकव्यंति ॥ पुनः यस्य
मुदाचेनाम्नापाकेनपृच्छातविदुर्विद्वांसःसमर्थकवदंति ॥ पूजा ॥ पूजायांपदंकिंप्रोक्तंसृष्टिपूजावाच्यवाक्यास्ति ॥ उरः वद्दःस्थलस्त
नस्तनरहितंकाबिनस्त्रिनापुमान् ॥ एकाक्ष यौनाममालायां नाशब्दः पुरुषवाचकः सुष्टिअयंपदंप्रलंबासुरविद्विषः ॥ प्रलंबासुर
नामादेत्यस्तस्यविद्विषत्प्रलंबासुर ... विद्विषः ॥ बलनप्रस्थश्रायुधनयारत्नातः सारात्हलंसुनासीरइतिऐंद्रवाचकंनष्टंसमस्त
लक्षणप्रसंगात्एवमुत्तरमपि ॥ २० कोडुरादुरादस्यकुत्सितधनिनामहायकः रादयंप्रत्ययसुरविद्विषः नारायणस्यप्रिया स्त्रीकामाल

पृष्टंपदंविनागेनकेवलेनैवयद्भवेत् । तत्समस्तंयत्समुदायेनपृच्छति ॥ १९ प्रजायांकिंपदंप्रोक्तंप्रश्न
इतिनकोविनर्क्कैरः ॥ कश्चायुधतयाख्यातः प्रलंबासुरविद्विषः ॥ २० सुनासीरः ॥ कोडुरादस्यमाहाय ॥ का
प्रियाऽसुरविद्विषः ॥ पदंप्रश्नवितर्केकिंकोदंतच्छदूषणे ॥ २१ रागानुरागः ॥ व्यस्तजातिः ॥ ऋषिस्त्रिनाद्रि
जिह्वेः कदापिकंयातिनविकारं ॥ विछिद्यमानतनवः स्वगुणैरधिकंविराजंते ॥ २२ मलयतरवः ॥ अनिशृतको
किलनिश्वनसुखरितसहकाराकाननः पुंसां ॥ कोनवतिहृदयहारी ॥ मधुसमयः ॥ समस्तजातिः ॥ १

ब्रह्मनारायणस्यप्रियालक्ष्मीः ॥ यथामाघमहाकाव्यादौ श्रीयःपतिः श्रीयतिपश्चप्रवितर्के पृच्छावितर्कपादकिंप्रोक्तंनुइतिवितर्के
व्ययपदंदंतच्छदूषणंदंतच्छदाधरःतत्पदूषणंमदनकःप्रोक्तः रागारक्तलक्षणः व्यस्तजातिः ॥ २१ ॥ ऋषिप ऋषिनिश्चयेन
जिह्वेः सर्पैः सवितादापिकस्मिन्नपिविकारंकेनयातिकेनगच्छंति ॥ मलयतरवः किंभूताः कस्मुगुणैः श्रेष्ठगुणैः विछिद्य
मानेतनवः अधिकंविराजंतेतरांतेतः ॥ २३ उपगीतिरार्या ॥ अनिशृतः पुंसां पुरुषाणां हृदयहारी चित्तहारी कोनवतिमधुसम
यः किंभूतः कः अनिशृतकाकिलनिश्वसुखरितसहकारकाननः अनिशृताया काकिलानिश्वनास्तसुखरितानिवाचालानिकाः
नानियत्रवसंतसमयेपुनः किंभूतः कः मधुकरकृतःपुंमधुकरैः भ्रमरस्त्रीनीमुखैः कंकारिणः कंकलिप्रोहृद्यविदाराणाः यत्र मधुसमयं
मधुकरसंकारकंकलिः ईदृग्विधे वसंते पुंसां हृदयहारीनवतिइत्यर्थः ॥ १ ॥

व्यस्तंसमस्तंमघवासमासपदनंगतः ॥ द्विः पृष्टंयत्रादवंस्याद्द्विर्व्यस्तंद्विसमस्तकं ॥ २४ वर्षासुकोनवतिनिर्मधुकी
दृग्भृंगः ॥ राधेविचर्त्रिवसुधासहितंकंएकः ॥ अमत्रयस्वधरणीधरराजपुत्री ॥ कोन्वस्मिन्तस्मिनिचितोगजनाश्रयःस्यात् ॥
२५ कालिकापालिकमतः ॥ कीदृग्वदमरुस्वलंमतंद्वारिकुचंसतिचूषणेनावत् ॥ बूहिकांतसुनटःसकार्मुकः ॥ की
दृग्नवतिकुचंविछिद्य ॥ २६ आश्चारितोरणं द्विर्व्यस्तजातिः ॥ २ ॥ यद्भिष्टसखीबत्सूःहमावाग्याः कथंवदाजेष्टमास

अस्मिन्निश्चितंत्रोगंयस्यासौ अत्रास्मिन्तस्मिनिश्चितोगोजनस्तस्याश्रयः नघविधः कस्मात् कापालिकमतः कापालिकानांमतः
कापालिकमतः कापालिकानांनरास्थिकापालंतस्मादवगुंठितानांवेष्टितानांमतः स्थानं कापालिमतः इत्यर्थः ॥ २५ कीदृग्भ ॥ का
स्विद्वनितांस्त्रियंप्रत्याचष्टेहकांतवदबुतमरुस्वलंमतः कीदृग्द्वारंनेतांत्रवारिनिर्गंतंवारियस्मात्तन्निर्गंतंवारिनिर्गंतं पुनः
हेकांतबूहिद्वारंगृहद्वारंकुचसतिकस्मिन्सतिचूषणेनोनावत् तारेणपुनः हेकांतः सुनटः शूरः सकार्मुकः सकामुकेन
धनुषावर्त्तनोऽतिसकार्मुकः धनुर्द्धरः विछिद्यराजूणंकुचकीदृग्नवतिः द्वारिनोऽमतिविद्धःरेण युद्धऽत्यर्थः द्विर्व्यस्तजातिः ॥ २६
पद्धि ॥ कविः बूतेहसुधियः पद्धिप्रेष्टसखीबत्सूःहमः एतावद्वर्षावाग्यानवतिविवरालीमकुलीराः विःपक्षीवरः प्रेष्टः प्र
आलीसखीनामकोवा गदुक्तं ॥ आलीवयस्यासधीचीनकुलीबत्सूःनीकुलीजीवचित्रोधश्चउपक्षविद्याषापिऽराक्षा

विदग्धवृत्तिः॥ दमाऽराऽलायंदुर्वृत्तं। वाग्नद्वालकारःरलयाभत्वयाश्रीवनासयाबेवयास्तधावदंत्यघोवसावर्णश्लेकारविदोजनाः।१एको
तवदंत्येऽमासशोषगताऽलजलान्धुवः कीदृशीनवतिविवरालीनकुलीराः विवरेषुरं. ध्रेषु व्रालीनाश्रिताः कुलीराः कर्कदा
यामुताः विवरालीनकुलीराः।२७ विश्वंनराघलंबघ्नंब्रीहिमानुषसंयतः। कश्चवाच्या
नवत्यात दिनांतेविकसंतिकाः।२८ कुवलयवनराजयः द्विःसमस्तजातिः।३ दृष्टंपदविज्ञानंसमुदायेनयद्
वेत। विदुर्वस्तंसमस्तंतदुनयाघ्रदर्शकं।३० कांक्षियेणरहिताक्वरागनाधात्रिकेनतनयेनिंदिताकी
दृग्वानपुरुषेणपक्षिणाबंधनेसमलिलग्नतसदा।३१ नाकुंतलाजरतनुकीदृग्हृदयदारिकूजितंकीदृग्
सखायशशिनृपातमंतः।कस्तवास्तिविपत्नेनयाकुलःकीदृशंश्वनंनवन्निशाकरः।३२कलंकविरहितः।वस्तसमस्तजातिः
।४।

कावरांगनाकास्त्रीप्रियेणरहितापतिनारहितः।गूढंकनतनयेनकनपुत्रेणछन्नानंदितादर्षिताजायतेनाकुंतलाजरतनसकुंत
लामुनिनूनानरतनेनंदिताध्वस्तसदानिरंतरंपक्षिणाविहंगमानांकीदृशंनपुरुषेणबंधनंसमलिलग्नंतत्सकुंतलाजरतनम
कुंतलानांपक्षिणंलातपाशेरतंपक्षाकुंतलातनबंधकंनतिबंधनमलिलग्नंतदित्यर्थः। कीदृशंहृदयदारिकूजितंकीदृशं
नवति।कलंमनोहरंरूपंतराज्ञःनूनंविषयकःसखामित्रंमधःकश्चिनः।कविलोकोत्तरवर्णनानिपुणःपुनःहेराजन्नवत्तवत
विपत्नेवनेनयाकुलःनयेनाकुलःनयाकुलःकास्मिंकाविद्यातव्यहितःराजुःहेराजन्नवदनिशाकरस्वदनःकीदृशोनवत्ना कीद
शोनवतिकलंकविरहितःकलंकनांकेनविरहितःकलंकेनविरहितस्तुक्तःचंद्रोनस्यात्सकलंकइत्यर्थः।३१

विदग्धमुखमंडनः॥

.द्विर्यः॥ यत्तृष्टंद्विर्यस्तमवसत्समुदायेनवत्तवत्तादृवृत्तंद्विर्यस्तकंसमस्तकंद्विवे लंमस्ततदनुसमस्तंविधानिनंकश्चिंतं।३२
कोशंपः॥ शांतार्बलयोकोहिसख्योऽपयाधरःनपयःधरंनीतिःपयोधरःकःनाधुमान्।कीदृक्कराजापरस्यशोवृत्तमेतिस्तनयः स्त
नंगतःनयःन्यायमार्गोयस्मात्सस्तनयश्चस्तनीतिः।उरगपतिंसंबोधयवद्धुःश्रवसातिनामनेत्रस्वरहीनाभिनोऽहीनसमंत्रणाऽद्ध
हीनवपुनःविजयीजिष्णुःकीदृग्नवत्तवद्दस्तनयःनस्तनोनयोनीतिर्यस्यासाद्धस्तनयःचुतचारःस्खलंनियंहकोतवदुर्याधनोकी
दृग्नस्तवत्।द्धहीनाद्धस्तन्यानस्तवत्नहीनद्धीयस्यसःद्धहीनाद्धःतस्यतनयोःनस्तवतिकिंतुहीनाद्धस्तनयःहीनाद्धोधीधृतराष्ट्रः
तस्यसुचद्धत्यर्थः।३३ कोमोदायऽडराश्वरस्यकुत्सितधनिनःमोदायकःविदितःराद्धंगुरुसंबोधनीयःदेवाचार्यःकश्चमामंत्रणयः
हेजीवेतिकालोकलयुगधात्र्यांतुविरलंकःसन्सुजनासुजनःविरलाकलौप्रातश्चिकणवनघनःनूतनमघःकीदृक्किंवनस्तवति।

द्विर्यस्तमवसंतृष्टंसमुदायेनयंस्तवत्तादृविधंनिश्चुनादवोकंद्विर्यस्तकंसमस्तकं।३२ कोशंकरस्यवलयावर्षयाधरः
कः।कीदृग्परस्यनियतेनक्षमेतेनूयःसंबोधयारगपतिंविनयीचंकीदृक्डुर्योधनानहितस्तवद्दकीदृशश्च।३३श्र
हीनाद्धस्तनयः॥ कोमोदायडुरीश्वरस्यविदितःसंबोधनीयागुरुः।कोधीआविरलःकलौनवघनःकिंवनकीदृग्द्वि
जः।कोलस्वाचचनंनवऽदतिनायंऽस्वायकीदृग्खलः।कोविघाधिपतिर्मनोनवसमोमूर्त्यानवान्कीदृशः।३४
राजीवसन्निनवदनः।द्विर्यस्तसमस्तजातिः।द्विःसमस्तयदा

नावतद्वस्तिवत्तुल्यस्तात्द्विजाद्वोवारोजातइतिद्विमातुर्गयआजातःब्राह्मणः

कीदृग्नवतिकीदृशोनवतिश्चनःनचवतिनश्रःविष्णुर्यस्याध्वयस्यभयतयाधसोऽनःद्धनोनवतिस्मयुक्तोवतिऽतिशयंलस्वाचचनं
किंवत्तवत्।राजाश्लिष्टेश्लेषे स्फुटेऽरकारलयोरेकोखलःऽर्जनःऽःस्वायाकष्टायकीदृग्स्यात्कीदृशोवतिःवसन्समीपेतिष्टन्विघ्न
धिपतिकःइवदनःइवदनोगणाधिपतिर्गणेशात्वान्मूर्त्तोमनोवसमःमनावनुल्यःकीदृग्राजावस्यपद्मस्यसन्निवेतुस्संक्व
नंमुखंयस्यसराजीवसन्निवेवदनः।३५। द्विःसप्त॥ यदायस्मिंघस्तावत्पुनःनूयःद्विःसमस्तंसमस्तकेनदृष्टंवत्तावत्तत्रश्रयंमि
तिःप्रश्नविद्वद्भिःद्विःसमस्तकंयस्तंकथितंप्रोक्तं।३५। उदाहरणंयथा। कीदृग्॥ सुष्ठुराड्डःसोजनराड्डःसमस्तालोकः कीदृग्नजुत।

Dr BHAU DAJI

कीदृशोऽत्रवति। विधुरविरहितः विक्लवः कष्टः अन्यच्च व्यसनैर्विरहितः विधुरहितः इदृङ्नास्ति विश्वे अन्धकारहेतुः कालः समयः का विदितः कः कथितः विक्लवविकश्चन्द्रः रविः सूर्यः ताभ्यां विरहितः अमावास्यां विना वरीसमयः कुमुदवनस्य पद्मवनस्य च यान्कः कोऽनिष्टविधुश्चंद्रः इदृक्कान्तवक्त्रात्पृच्छ्यत्रात्र यदुक्तं नाहृज्जयाविशाचुरसाकोनिहंनिःअकिंमघः मद्रकइतघः त्वयाकः जितः अहितः अहितश्चासौ चुरइतघः अकिंमघः निगदितोऽस्मिन्नरनकाप्येयघा अपिशब्दोऽवोमेघपर्वतेवनिगद्यते न्यायेतुल्यविशेषकाले दंमविलक्ष्यकल्कवाक्। ३६ संग्राम। इदृक्कान्तत्वयानवतासंग्रामेयुद्धास्फुरदंशनाखण्डनकहताः एकनिर्दोहिताः नराः पुरुषाः अनङ्गकरणाय गताः हताः द्वितीयोर्धः निरयेनकनरस्यपुरुषस्यडः खंकष्टंकुर्युः एकुर्वंतिनरकारणवनरस्यरणवोधूत्वयः

विदग्धमुखमण्डनम्॥ दृष्टं व्यस्तकनुपुनर्नेत्वत्। तदंहिः समस्तकवस्तुंकथितं प्रश्नपंक्तिनेः। ३५ कीदृक्सकलजनोऽत्रवत्सुराड्। कः कालोविदितः इहान्धकारहेतुः। कः पद्मयान्कुमुदवनस्यकानिहंति। त्रोट्यं वदविरसाजितस्त्वयाकः। ३६ विधुरविरहितः। संग्रामस्फुरदसिनात्वयाहताः के एकेऽरकेबतनिरये नरस्यकुर्युः। कस्मिन्नुज्झवति कदापि नेवलोमः। जातोः कः जगतिमहोल्लघुत्वनाजः। ३७ नरकारणवः। अंहिः समस्तव्यस्तजातिः। एकश्रुत्या वाक्यायत्रनिर्नार्थप्रतिपादकं। प्रातःदंहिः समस्तस्यतमेकालापकंविदुः। ३८ कीदृग्नीनरकचूरनेकशराः। रसव्यंतपरमण्यपकर्मनिः

×एक०×

नरकारणवः ङः खंकुर्वंति। एवेतिनिश्चयेन. लोमज्ञानाः रामाकथाः कस्मिन्नुज्झवति। नोत्पद्येतानरकारः। नरस्यकारहास्मन्नरकेशाः नभवंतिइत्यर्थः। जगतिविश्वेमहोल्लघुत्वनाजः। काऽणवः परमाणवः इत्यर्थः। ३७॥ एकश्रुतैकयानुल्लाकारयाशब्दश्रुत्याक ५
र्णनेनयत्रनिर्नवचो वाच्यवाचकतंदकालापंविदुः एकापस्तेएकालापंविदुः किंपदंएकालापंदिः समस्तस्यप. तेदंहिः समस्तात्। स्यात्तदः। ३८। उदाहरणंयथा। कीदृ०॥ निरयेनूनंरकनूमिः अनेकश्चबहुशः परमाणपकर्मनिः अकृष्टपापकारकेः स्यायतकीदृग्नीनवतिनरकयोल्लरचितानर. कपालेनिर्मरेहकेः तदविरचितासंहताश्चतघ्नः पालघः रक्षणंचपुनः एतराक्षसपिशाचासविताः एतेतेस्मरारक्षसापिशाचाएवेषुद्रुतेः सविताः पिशाकाननस्थली। श्मशानस्थली

कीदृग्नीत्रवति।

कीदृग्नीत्रवतानरकपालरचितानरणांमुनुष्याणांकपालेःविरचितास्मिन्नरविहिष्टारचितालिताथवस तश्चा३७ एकशरद्रुमतल्लेषुनिश्चलःकीदृग्नीनवतिदानवकुलत्रमरहितः दानवकुलत्रमराणांकशरात्लीनांहितःयोग्यः वाक्यत् धर्जुनःपार्थः सनेतिसंग्रामेशिवंरुद्रलक्षणोनुवतःनिश्चयात्कीदृग्नीऽत्रवत्त्रर्जुनः दानवकुलत्रमरहितः दानवकुलानांयासोत्रमरहितःदानवकुलत्रमरहितःदेवोघस्त्रात्तारहितश्चर्थः। अर्थ ३८॥ त तेघत्रिन्नकंपोच्यतेयत्रात्रार्धलिंगवचनेव्यस्तेहतेनवतिचाबहवस्समस्तेःहतेनवतिचपुनःविनक्त्यात्रिन्नवतितत् घत्रिन्नकंपोच्यते। घत्रिघ्नतस्मानानात्वंनजतेस्मस्वयमेवेतिकर्मकर्तरिकर्मणिवाघत्रिन्नकंचविनक्त्याश्रितत्वात्तत्वनस्प षाग्विनक्तिक्लिन्नमुदाहरिष्यतितत्तोक्वनस्निन्नंचनुकमलंदोनगजयात्। अर्थ उदाहरणंयथा। निर्जिताः निर्जिताःसकलाः

प्रेतराक्षसपि, शाचासविताःकीदृग्नीचंपिशाकाननस्थली॥ ३७ नरकपालरचिताः कसरद्रुमतल्लेषुनिश्चलःकीदृ ग्नीनवतिमत्तकुंजरः। तत्वतः सि वर्मवत्कुलत्रमरहितः। रंजनःसमितिकीदृग्नीनवत्। अर्थ० दानवकुलत्रमरहितः। एकालापकजातिः॥ शाच्यार्धलिंगवचनेव्यस्तेयद्यत्समस्तकः। विनक्त्याचघत्रिन्नंयत्तत्घत्रिन्नकमुच्यतेअर्थ निर्जितसकलारातिः इहतिः कोनिः कोमृत्योर्नयमूहतिः मेघात्पयहतरुचिरशायाः। किंतिमिरक्षयकारिनिशा या॥ ३८ विधुरातिजः। विहगपतिः कंहतवान

समग्राऽरातयः शात्रवोयत्रनासोनिर्निष्क्रियारातिः कश्चिन्नरः इहतिकिंपहतियंपृच्छतिसवाचष्टेवोनवति।

सश्चासंज्ञायांयोत्रवतिद्विधुतारातं विधिनाधूनि नाऽरातयाः शात्रवाद्यत्रनासोतस्यामंत्रणक्रियायतेहेघकंपितशात्रोःहेवि धुतारातेमत्तोयमस्मत्तयंकरः नश्छतिकः नवोछतिऽजनजायतेतिऽजन्मरहितःमाद्दगनःनयंनश्छतिऽसर्वनिशायारात्रेःतिम रहयकारिकंस्यात्विधुतारातेजः विधुश्चंद्रः तारानक्षत्राणिनासोतेजः किंपृष्टायानि शात्रायांमेघात्पयमेघापगमनविहितमनो नस्कृष्टायाऽत्रविधुतेऽरातिऽजःविधुतारातेजःऽतिशब्दोर्धपुंस्त्रीनपुंसकलिंगानास्तदः ॥४२॥विहंग०॥ विहंगमानांपतिपक्षिणां पतिर्विहंगपतिर्गरुत्मान्कंहतवान्त्रहिसर्पान्मंहितंनगतिरक्षीत्तत्तदसुधीः यदश्रुतविश्वकविनाकिंविदितंश्रया

ल्लोहं यादःपतिर्यावसां मत्स्यर्दीनांपतिसमुद्रः नयङ्कृतकीदृगनवतिमकरमयऽदयः सर्पाः मकराःमत्स्याःतरंगमयः ऽहिमकु
रमयःऽनिशाद्यार्धपुंस्त्रीनपुंसलिंगानान्दः॥४३॥ अनुकूलविधायिदेवतः विजयीस्यान्नृपः राजानंनुनिश्चितंकीदृशाःस्यात्कीदृशा
नवतिकुलवर्द्धितः कुसलनक्षेमेनपुण्यनवर्द्धितःजानकीसीतांविरहिण्यपिवनेउद्यानेनिवसतीमुदाहर्षकृतःकस्मा
ददधेधृतवतीकुमलवृद्धितःकुसूलवायाःऽचयाःसद्दशकाशात्मुदमादधेऽचशब्दार्धंपद्यमापंचमीविन्नक्किलेदःश्रथ
कुसुमं लोगिनःसर्पोनाकतःस्वर्गात्कुसुमंपुष्पंएतत्प्रत्यक्षाप्यं।एकंतवदंतलोगिनःकस्मैस्पृहयंतिकस्मैवाछंतिसुरत
रवसुरानोऽदेवानांतरुःसुरतरुस्तस्मैवृक्षायस्पृहयंतिवच्छंत्यवसदवृक्षायस्पृहयंतिसुशिक्षितासुष्ठुशिक्षितावरांग

किंतेकीदृगंनवतिपुरंजनमहितंकिंकतिनंविदिंधीसृतंयादःपतिरंपिकीदृगंनयङ्कृतं।धत्रअंहिमकरंमयः॥
प्रलिन्नक्कं॥नाद्यार्धलिंगलिन्नजातिः॥अनुकूलविधायिदेवतोविजयीस्यान्नृपः।नुकीदृशानृपः।विरहिण्यपि
जानकीवनेनिवसंतीमुदमादधेकृतः॥४४कुसुमंपतंदित्यनाकतोवदंकस्मैस्पृहयंतियोगिनः।अधिगम्यरतंवरांगनां क्वनुयत्नंकुरुतेसुशिक्षितः॥४५सुरतरावसुरानोद्यार्धलिंगविन्नक्किलिन्नकं कामुज्जी
हारहरिरबुधिमध्यमग्रांकीदृग्भुतंनवतिनिर्मलमानसानां।आमंत्रयस्वचनमग्निशिखावलीढंतच्चापिकोद
दतिकंमदयंतिशृंगान्।घदकुंदमकरंदबिंदवः॥वसंति
नास्त्रीरत्नसंज्ञांगंअधिगम्यचाप्यनुश्रुतिविनार्द्धियत्नंप्रश्नंकुरुते।
सुरतरावसुरतस्पर्शोहनस्मरवेल्लणितसुरतरावत्रचशब्दार्धंसप्तमीचतुर्थीविन्नक्कीनांखदः॥४५ कामुकः हरिर्नारायणः
बुधिमध्यमग्रांअबुधिमर्ध्येभूतांकांउज्जीहारःकृष्णोनिर्मलमानसानांनिर्मलचेतसांपुरुषाणांशास्त्रेकीदृगनवतिदनकर
उपमनकारकंअग्निशिखावलीढंअग्निज्वालाव्याप्तंवनमाक्रयस्वाहः दविन्दहचान्यत्तन्नवनकोदहतिदवःवृक्षान्
घदृपदान्कामुवयंतिकुंदमकरंदबिंदवःकुंदस्यमकरंदबिंदवःकुंदमकरंदबिंदवःअत्रचशब्दार्धंपद्यमेकवदूव
चनात्खदः॥४६॥वसंति०॥ सारंकुरुदसंततिसुरोरुहमनोज्ञातंतत्प्रतिकुत्रवसतिकेजलपाणीतरंगिरोरुहानां
कमलानांसंततिकुत्रवसति॥

कमस्तकंयदुक्तंऽसिदनकार्द्धेत्यत्रापिपूर्द्धिविन्नेजलकार्यसुएवाख्यातंकामकालसुवर्णचक्रःशब्दोश्रवणेध्वनिः२
एतमुस्थानेषुकःशब्दोघयुज्यतेदिनकृतःदिनकरातितिदिनकृत्तस्यदिनकृतःश्रीसूर्यस्यतिमरछिदःननुनिश्चितंकिंकि
रणोत्करःपवनत्तस्यपन्नरणोत्सुकंपुरुषंआद्रयाऽश्रंचयस्वपवनत्तःसर्पाःतेघासपन्नःकंकिनोमयूरास्तथारण
युद्धउत्सुकःपवनत्तस्यपन्नरणोत्सुकंस्तंपुरुषंआद्रयंकंकिरणोत्करःजगतांस्त्रियःअनिष्टःकरादंऽदशाद्यार्धमा
द्धंकवचनंस्निग्धः॥४७॥ कीदृगयान्यगृहंयस्यसस्यदंगृहंयान्यगृहंगतस्यतस्यगृहंधर्मंकीदृगनवतिदारविहीनंतिरोशाद्यः
यत्रतत्रद्दारविजनानांलोकानांऽन्तस्तरणोत्राणंकाःनावःबलाःनुऽतिवितर्कमुक्तंकलापेःष्टसतियंकंगतंतवन्न
षासोनाकंघंतमुक्तंकलापेऽतिष्टसतिउत्तरंकिंद्दारविनावःद्दारावोयुष्मान्विनान्नृणांननवतिऽसद्भेःशाद्यार्धलिं

कुत्रंसारुदसंततिःदिनकृतोन्तनुंकंतिमिरछिदःपवनत्तस्यपन्नरणाद्यतंपुरुषंमाद्रयंकांजगतःस्त्रियःधऽकें
किरणोत्करः॥नाद्यार्धवचनंस्निग्धः कीदृग्गृहंयान्यगृहंगतस्यकांस्त्राणंमंसस्तरणेजमानांनृणांनंत
कुत्रंकंघंनुष्टंमुक्ताकलापेऽतिंत्वान्नरंकिं॥४८द्दारविनावःनाद्यार्धलिंगषष्ठमद्वितीयाविन्नक्किलिन्न॥कव
एयंवदंकुत्रंकीदृशाःकतिनंकिंविदितंसमंततःअघुनांनवविरियाधितंहृदिंतापःप्रबलांविहायकाः॥४९गि
रिसारंमुखामुखा॥नाद्यार्धपुंस्त्रीलिंगषष्ठमद्वितीयाविनक्किलिन्न॥एघात्यायंनवतिंकिंसुन्नगावगाहंकांवावि

गषष्ठमद्वितीयाविन्नक्किलिन्नं॥४८कवयो०॥ एकोनवदकवयोविद्वांसःकुचकुदृशाःनवंतिगिरिसारमुखाःगिराणांविद्ये सारं
उत्कृष्टमुखंयस्यातंगिरिसारमुखाःसमंततःसर्वत्रकतिनविदितंगिरीणांसारंगिरीसारंलोदंधुनाऽदानीएराजन्तवविं
रियाधितांतद्गिरिस्त्रीणांहृदयेप्रबलतापःकोविदायउमारात्रीकेविदितंउषाःस्मालीःरात्रिंविहायनकोपिद्याद्यार्धपुस्त्री
लिंगषष्ठमद्वितीयाविनक्किलिन्नं॥४९ एघाण॥एघष्ठ्यगमुसुन्नगावगाहंकिंनवंनासरस्तटागः चारणमद्रवंवणावा
धवाकविंनवयंतिजारारणेसंग्रामेद्वंद्वैरायुविजयंसारुरुक्रुंजंतंजयःस्मरंकुसुनगास्मरविकारिस्मितंयद्वक्रंते

विदग्धवृत्तिः। नसुगाःस्मरवक्त्रसुनगाःतरिणेःरवःश्रीस्तर्यसुवनाःनिःस्वाःसुखाराजराजयःसराजानोपशानोराजयःषण्णायःसराजराजयः
शब्दाघ्र्यलिंगत्रयेकवचननित्यं॥५०॥ पृच्छतिविरसिरुहंमधुमथनंमःमधुमथनस्तंविरसिरुहंवाकःखलुच
लुनिश्चितंनुविदग्धवाचपलःविदितःवापल्वनकःप्रसिद्धःवृत्तिकाःवानरःमधुदितंमद्यतिमधुमथनं कुरुसप्रतिविरारुह
ष्टछतिरहकश्चवननुनिश्चितंगविजल्पयानतयाकोगदितानोकाःनावःस्मःशब्दाघ्र्यपुंस्त्रीलिंगैकबहुवचनस्त्रिन्नं॥५१॥
मन्वयस्यमल्पयाडःनूःवसुधाकीदृशीनस्तवतिःविपन्नगाविगतसर्पानस्तवतूरुहास्मिन्॥ जगतिकुचस्तनकःनद्यांचस्त्रिनापु

विदग्धमुख मंडनः॥ मंबयतिद्वारणमद्यवरणाःदुर्वीरवीर्यवित्तवस्मरणेःतवकःकाःस्मरवक्त्रसुनगास्तरणेःघनालिः॥५०॥सराजराजयः
शब्दाघ्र्यलिंगत्रयेकबहुवचनस्त्रिन्नं॥पृच्छतिविरसिरुहंमधुमथनंमःमधुमथनस्तंविरसिरुहंवाकःखलुच
पलतयातंविदितःकोनुयानतयागविदितान॥५१॥केशवनोकाःशब्दाघ्र्यपुंस्त्रीलिंगैकबहुवचनस्त्रिन्नं॥नच
वानिमल्पयस्यकीदृशीनूःकंदृढंकुचेनस्त्रिनस्त्रिकंगतास्त्रीःस्तनवदरिनिवहेषुकास्तिनित्यंबलमथनेनविपद्यक्ष
यिकथां॥५२॥विपन्नगानांशब्दाघ्र्यद्वितीयाषष्टीविभक्तौकबहुवचनबहुवचनस्त्रिन्नं॥समयमिहवदंतिकेनिशीथं।
शमयतिकानुवदवारिवाहवृंदंवितरतिजगतांमनस्सुकीदृक्मुदमतिमात्रमयंमहात्मागः॥५३॥ अरेविदवान्।

मान्स्त्रीकंगताअविलुंप्तवदरिनिवहेषुवदरिसमूहेषुकास्तिविपत्प्रायत्कष्टंवाबलामथ्नातीतिबलमथ्न
स्तेनबलमथनेनमथ्नतांइवनित्यंविपत्कष्टंकेषांविक्षयिनगानांपर्वतानांऽस्यर्घः॥शब्दाघ्र्यद्वितीयाषष्टीविभक्तौबहुव
चननित्यं॥५२॥समाप्तं॥ इहास्मिन्जगतिनिशीथंरात्रिसमयंकिंवदंतिअरेविदवरिवाहवृं
दंमेघवृंदंकान्समयतिदवान्दावानलान्कीदृगतमागःशरःसदानिरंतरंऽतिमात्रमयंजगतांविस्तृतयाणामनस्सु
वित्तंयुमुदंहर्षंवितरतिशरेविदवान्पश्चवान्दृतिरशब्दाघ्र्यद्वितीयांषष्ठमावित्तक्लिएकवचनबहुवननित्यं॥५३॥कीदृ॥
समतिःयुद्धसंग्रामकीदृग्बलस्तस्यशत्रुनिर्हंतिःअतिनवविद्यातनीयस्यदनदानियरहितंविश्लोनारायणस्यमेनसि
विस्त॥

मुदंहर्षंसदानिरंतरंकातनोतिःमान्यद्वाःसच्छरधिमुखंनिगद्यतंकिंपंचबलंमेनमयमानंएवंकथं॥५४॥अतिमानिषु॥शब्दाघ्र्यलिंगत्रयमासप्तमीविभक्ति
एकवचनंनित्यं॥५४॥ घनसमयेगमेघागमकीदृक्विदुर्विदुषांमयूरध्वनेर्वनांतरंवसांतःसमुल्लसदमुदावहंतिहृन्निस्समुदस्तुषुसमात्सु
हर्षेषुघनात्मघातंकिंपतितंकंजलंघनसमएकस्यगमनमनसवतिःनसःसकटस्यपुनःघनसमएमानसगमनंश्रुतिहंसाःकीदृग्
जवंतिःसमुत्सुकमनसःस्युःकतितमनसःइतिशब्दाघ्र्यपुन्नपुंसकसप्तमीषष्ठमीबहुवचनएकवचननित्यं॥ घनसमयेऽतिप्रश्नं॥५५॥ अर्थः। एकवचन ' सुकुमारधियःकचनविश्वासःअर्थमाविष्कारादनस्त्रिन्नंबध्नंतिचपुनःमनस्त्रिन्नं

शब्दाघ्र्यद्वितीयाषष्ठमाविभक्तिएकबहुवचनस्त्रिन्नं॥ कीदृक्समितिंबलंनिहंतिशत्रुंविस्मृःकांमनसिमुदंसदातना
तिःनुछंसच्छरधिमुखंनिगद्यतंकिंपंचबलंमेनमयमानंएवंकथं॥५४॥अतिमानिषु॥शब्दाघ्र्यलिंगषष्ठमासप्तमीएकब
हुवचनस्त्रिन्नं॥घनसमएस्त्रीखिषुंस्यांन्नूनंकीदृक्किंघनादतंतिःकस्यनगमनमानसागमनंश्रुतिंकीदृशाहंसाः
॥५५॥समुत्सुकमनसःशब्दाघ्र्यपुनपुंसकसप्तमीषष्ठमाषष्टीएकबहुवचनस्त्रिन्नं॥त्रिनिचकज्ञातिं॥अर्थमाविष्कार्त
दनंस्त्रिन्नबध्नंतिकचन॥सुकुमारधियस्तनुविदग्धनाहृतंयशा॥५६॥आनंदयतिकात्यर्थंसज्जनान्यंवचूत
लंशब्दाबोधयतिपद्मानितमांसिचनिहंतिकः॥५७॥मित्रोदयः॥आटवीकीदृशीप्रायोऽतिमानवतिस्त्रियःस्त्रिय

यशाप्यनशकारेणविदग्धेनाहृतनादरितं॥५६॥ [illegible]णोदाहरणंयशाः॥ आनंद॥ चूतलएवनिश्चएनःस्यर्घंसज्जनानकःआ
नंदयतिमित्रोदयःमित्रस्योदयःखरकरुदयःपद्मानिकमलानिकःशब्दाबोधयतिमित्रोदयःमित्रःसूर्यःतस्योदयःउग
मःचपुनःतमांसिकःनिहंतिमित्रोदयःसूर्योदयःयशाऽनेकार्थेमित्रोजानुःसुहृन्मित्रमित्यर्घः॥५७॥ अटवी॥ स्त्रि
यःऽतिमाअटवीप्रायोबाहुल्यनकीदृशीनवतिःमदनवतीमदनोद्दीप्तत्वादविद्यतेयस्यांसामदनवतीस्त्रियस्य
वल्लभस्यकांतास्त्रीकीदृशीसुरतोत्सवसज्जनोत्सवनेतुःमदनवतीमदनः कामोविद्यतेयस्यांसामदनवती।

सुरद्रुतोक्तमनिनजायतेगमनंगतिःत्तिन्नाषघ्नकोविदेःघघ्नयेमितिःउक्तंनिश्चितंशास्त्रार्थेःशास्त्रार्थेत्तिन्नो
कर्त्रंकोवियश्चितःविद्वांसःलिंगादिषुयघाशक्तिनंदंशादुःकघयंतियतनिद्यातपुंक्लिंगाःस्त्रीलिंगनपुंसकलिंगादिषुनेदं
कघयंतोपएइतिविदग्धमुखमंडनेघघमपरिछेदःस्मादयूर्त्तिः॥२॥ विन्नाघ०॥ यत्रयस्मिन्घघ्नविन्नाषणंविधी
यतेचपुनःविन्नाघंविधीयतेतंघघ्नघघ्नविदःघघ्नज्ञातारः ... यघाघ्यनघका ...एणएनघातद्
कंअहुकघयंतिःयतनिघातनतत्तद्घविन्नाघ्यंघ्यनजिघतत्तदनेदकंविन्नाघणमित्यर्थः।यघघ्नदारुणंस्यात्॥की०

स्यंकीदृशींकांतांवितनतिरलांतंसवे॥५८ मदनवतीं।त्तिन्नांवेवर्णंकर्त्रीवोंशाशास्त्रार्थेघघ्नकोविदेः।त्तिंगादिघंयघा
नाक्तिंत्तदमोहंविपश्चितः॥५९इतिविदग्धमुखमंडनेघघमपरिछेदःस्मा॥१॥ विन्नाघणंविन्नाघ्यंचयत्रघघ्नविधी
यतेत्तेघात्तदकमोहंतंघघ्नंघघ्नविदायघा॥१॥कीदृक्किंस्यान्नामत्स्यानांहितंस्वछंविहारिणांगुणैःपरयामे
त्यैर्मादतंकीदृशःपुमान्॥२विमत्सरः॥ अगास्मत्नपयाराववाःकियत्किंपीतमुस्त्रिःत्वयाविरिकुलंवीरंसमरंकी ६८
दृशंछतं॥३सकलंकैःतद्घनेदजातिः॥ दीर्घसूत्रनंयत्पृष्टंमुत्तरंकियदंकरंतदोजस्वीतिविख्यातमूर्जितंवंति
किंचनाधरकामिन्यास्तनभारमंथरगतेस्त्रीलाचलच्चक्षुषः।कंदर्प्यैकविलासनित्यवसतेःकीदृग्पुमान्वर्त्तनः।

स्वछंविहारिणंस्वछंविहारिणंशीलानांमत्स्यानांकीदृगहितंजीवंकिंनस्यात्विमत्सरावयःपक्षिणःसंतयघतत्विमत्सरः
तमागःपरेषांगुणेःउत्पर्धेकीदृशःपुमान्मादतविमत्सरःविगतोमत्सरोयस्मात्सविमत्सरःपरगुणेषुसहेस्मुत्तायस्मसवि
मत्सरः॥२त्वंत्रेत्वंधंविजानीयान्नाघ्नेजाविरसंतघा।वेदनानिग्रहंवेत्तेसमयातंतुमेघुनः॥३इतिवचनात्। अग०॥ पयोरा ८
शेस्मुद्रस्यअगस्मनाऋषिणाकियत्किंपीतंअन्यच्चत्विमुस्त्रितंकिंसकंकंजलंसकलंकंसर्वंपीतंपश्चात्समग्रंकंजलं
उस्सितोहवीरंहसुनटत्वयाचवतावरिकुलंशत्रुकुलंरणेसंग्रामंकीदृशंछतंसकलंकंसहकलंकेनदोषेणवर्त्तते
यत्तत्सकलंकाइ ःदीर्घ०॥यत्पृ ... ःदीर्घसूत्रनष्टपुपाघ्यनष्टष्टनवतितत्पश्चंउज्
स्वीतिविख्यातंकवित्तं॥

किंचभ्नयदस्तरंकियंतिभ्रूरणेकियन्त्रमितानिभ्रूरणेयचतत्कियंकरंउत्तरंनवतिस्तोकाहरंप्रत्यूहरंनवति।कवचन
घभ्नविदःऊर्जितंचत्तघ्नंदतिकघयंतिधउदारंरणंयघा॥ कामिन्या०॥ कामिन्यास्त्रियःकीदृक्पुमान्वघ्नात्तानवतिसम
रतःसमरतयस्मसमरतःसमकालद्वावास्त्रियासईदृग्विघ्नेनरःकामिन्याःवघ्नेनासवति।उ.किं०ष्टायाकामिन्याःस्तन
सारमंथरगतेस्तनयोर्जीरेणमंथरासलीलागतेर्यस्यासास्तनभारमंथरगतपुनःकिं०ष्टायाःलीलालसद्भ्रुवःलीलेर्थः
लसतीदृदीप्यमानेचभ्रुघायस्याःसातस्याःलीलालसद्भ्रुवःकिंभूतायाःस्त्रियःकंदर्प्यं०।कंदर्पस्यकामस्यैकाःद्वितो
याविलासार्द्धनित्यावसतिरिववसतिस्तस्याःकंदर्प्यं०।वसतहराजन्नतवत्रयःत्रयवःजीवार्द्धनःकुनःकस्मान्नियंति
समरतःसंग्रामतःकिंष्टऽरयःरहलाकृष्टरहलयालीलयात्राकृष्टाःव्यरुयाणसतिःपातितानिगजानांऽनीकानिकटका

रहलाकृष्टरुयाणपातितगजानीकानंकुनंस्तंरय।स्वासार्यासविमुक्तकंवकुदरानिर्यांतिजीवार्द्धितः॥ पसमरतः॥
देत्यारातिरसोबभूवरहवपुषांकामुज्जहारांबुधेःकारुण्यंविनिहंतिकोमधुवधूविध्वंसदीक्षागुरुःस्वछंदनव
सत्वकीकवलनैःएषासरोमज्जनैःकविधाद्विघ्नंवसत्यत्तिमूनंकीर्तिरामस्थिताःदकुंजराःउज्जस्वि
जातिः॥उपमानाद्यलंकारंबहुक्षपरिकीर्तितःयत्नेनकघातसाद्यसालंकारंतदुच्यतेएकेकल्याणवाक्त्व

निर्यास्मादहलाकृष्टरुयाणपातितगजानीका०ऽरयःचासाया०नयषदविच्छेदेमुक्तकंवविवराः५ देत्या०॥असोदेत्यारातिः
दनुजारिर्नारायणःवराहवपुषाकालवाराहेणयघावंपुकघायांएकोलःकुनोपागताःएकोलशब्दःसूकरवाचीकोलश्च
रीरेणकोउज्जहारकस्मात्तंक्षुब्धःसमुत्पातंकुब्जघोरूपंलावण्यकविनहंतिकोविमंघयतिजरावयाहानिःमधुविधंसदी
क्षागुरुलाचार्यःकःअपिसुःनारायणविधाद्विघ्नंकीर्तिरामस्थिंतियघास्यात्एकवसंतिएकनिवसंतिकुंजराः।
गजाःएकःएतनूतेस्वछंदानवसत्वकीकवलनैःनवातिन्तनानिग्रहंवेत्तेएकाःकवलनानितिःनाकवलंग्रहंकीकवल
नैःएषासरसियानिमज्जनानितैःएषा०किंष्टविधाद्विघ्नंवसत्यत्तिमानयं॥ उपमानाद्यलंकारः॥वदक्षबहुक्षकारेणपरिकी
र्त्तितःकथितःयत्रघत्रंतेनउपमानाद्यलंकारेणसार्द्धंसमंकघ्यतेतदलंकारमितिप्राचतेकघातः७ केल्याण०॥ हेकानवदत्वंलेखिव

विदग्धमुखमंडनः

विदग्धमुखमंडनः

विदग्धमुखमंडनः

यत्पृष्टं॥२२। यस्मिन्वस्त्रवाक्यंयत्पृष्टं॥ऊर्ध्वंउत्तरंअधिमध्यांतसंस्थितंतत्रवति। तत्रऊर्ध्वंउत्तरंत्रिधाप्राक्त्रिप्रकारंपोक्तंकृत्वंआदिमध्यांतसंस्थितंकृत्वंइत्यर्थः॥ऊर्ध्वंआदिउत्तरंप्राक्कविःत्वमरहितः॥२२ कीदृक्षोभवति॥ यत्रतरुःवृक्षःकीदृक्षोनवतिःत्वमरहितःत्वमरा एणरहितःअन्यैनामनुकूलःइत्यर्थः॥लोकेःजनैःसुविदृष्टंयथायोवाबालैरल्पज्ञोतिषिकःज्योतिषुरदृक्षःवृज्ञातःत्वमरहितःत्वात्मारहि

चतु०।८४ तनज्ञातः॥२३॥ गंगायांनद्यांप्रवःउत्पत्तिस्थानंकःप्रवःपक्षोत्तरोरुहोयत्रसप्रवःहिमादिःकिंलक्षणयुतिःहिमवतोगंगाप्र वृतिरितिअर्थः॥किंलक्षणैःप्रवःनगपतिसुतागंगाधरःनगपतिश्चशुक्लगश्चगंगाधरश्चनगपतिसुतागंगाधरः॥सेवकार्थैःभृत्यचर केसर्वांतप्रवःस्वामिनःकिंलक्षणैःसेवकसार्थैःअधरतिः॥२४ अथ॥ अथहिमरश्मिचंद्रःउदितःवनितावदनस्ययुवतीवद

यन्नष्टं॥२२ त्रवाक्यंस्यादादिमध्यांतसंस्थितं॥उत्तरंतत्त्रिधांप्राक्तमादिमध्यांतसंस्थितं॥२२ त्रुमरहितःकीदृक्षोभवति॥ हिनितरंत्रिकस्वरःपद्मः॥ज्योतिषिकःकीदृक्षःप्रायोबालैरल्पज्ञातःलोकैः॥२३ त्रुमरहितः॥ प्रवःएकागंगाया॥नगपतिरतिसुतागंगाधरः॥केसर्वांतसेवकैः॥सार्थैरत्यर्थमधरतिः॥२४ प्रवःआद्यक्षरजाति॥ अथ मुदितोदि[illegible]स्यकीदृशाःसदृशाः॥नीलादिकापलंः॥स्फुरतिप्रत्यक्षतःकस्य॥२५ सदृशाः गिरिकमनःशो[illegible]त्यक्षतकुतानगतःयःखलुनश्चलतिपुरुषैःस्थानादुक्तःसकीदृक्षः॥२६ न गतः॥मध्योत्तरजातिः॥ कस्मिन्नसतिवदमीनगणाविकल्पाःकिंवायदंवदतिकिंकुरुविवस्वान्॥विद्युच्चता

स्यकीदृशोभवतिनीलादिकोपलंतत्प्रत्यक्षतःप्रत्यक्षमाणेनकस्यस्फुरतिसदृशाःसदृक्षदृगस्यांलत्रासोवर्त्ततइतिसदृ नस्यसदृशः॥वहुश्रुतः॥२५॥ गिरि०॥ गिरिकमनःनिलादिशयेणवाबालेनकुतःकस्मात्तत्प्रत्यक्षतनगतःपर्वतात्इत्य र्थः॥द्वितीयपक्षेखलुनिश्चितंयःपुरुषःस्थानात्नचलतिसकीदृक्षःउक्तःनगतःनविद्यातगतंगमनंयस्यसनगतः॥न निर्गतोनगतःगतिरहितःनगतःशैलइतइत्यर्थः॥२६ कस्मिन्॥ एकांतवदमीनगणामत्स्यसमूहाःकस्मिन्नसतिवाजलेवा थवाविकल्पंकिंवदंतवतिवाविकल्पंविवस्वान्सूर्यःकिंकुरुतेविदधातिअहर्दिनंकरातिपक्षेविकांगमानांपक्षिकस्त्री

कस्मा॥ मरोस्थलेऽरुरधिगमःऽःखनगम्यतेतिऽरुरधिगमः॥कस्यनवतिवक्तस्यजलस्यएकांतकमयकुमलविरचितावासःकःकोबुला चामुष्माकेस्तुर्यतिःकेमस्तकेःहराजन्तेमवरिपवःकुनःकस्मात्तत्रष्टाःवदकुतःदृधिमाइत्यर्थः॥३१ यत्र॥ यत्रयस्मिन्वस्मि नगंस्वविषयंनवतिःतत्रतत्रवृत्तनामांतरंवृत्तएवंनामांतरंयस्ततवृत्तनामांतरंनवतिःतद्वृत्तनामकंनवत्॥२३ उदाह रणंकीदृग्॥ त्रयायकीदृग्वनंनस्यात्॥अहिंस्रानसतिअहिंस्राहिंसनशीलाःसत्वायत्रतदहिंस्रंईदृग्वनंतयाएनस्यात्॥ इतिपृष्टेसतियत्रवृत्तरंनवत्तत्तस्योत्तरस्यकीदृशस्यतःईदृक्षाजातंब्रुवाच्यंनवत्॥अहिमःसनानविद्यातहिमत्राद्यायत्रासा ऽहिमत्तस्यअहिमःअहिमःअहिंस्रमित्यर्थःहिंस्राद्ववर्जितस्यअस्तीतिस्यात्॥एतस्मिंश्चनेचांब्रुवाच्यंस्वेत्र[illegible]मःसनान

यत्रतंगस्यविषमं॥ विषमंतन्निगद्यातेवृत्तनामांतरंपूर्वंयत्रतवृत्तनामकं॥उत्तरं कीदृग्वनंस्यात्तत्रतयायदृष्टं॥ यदुत्तरंतस्यचकीदृशस्यचावाच्यंनवतीदृक्षाजातमब्रुवंचाधिक्षातंगविकल्पंचनीयः॥३२ अहिंस्रमहिमः॥ प्रायःकार्यंनमुह्यंतिनराःसर्वत्रकीदृशाः॥ताधाः॥ इतिनवक्तव्यंनोवाचीवदकीदृशाः॥३३ असावधानाः॥विषमजाति॥ गतःक्षायासाविमलमनसःकुचमुनयस्तपस्यंतिस्वस्यासुररिपुरियोःकावदयिताकविश्रेयःकिंस्यान्नव

[illegible]हिम[illegible]॥ अप्रत्यक्षादसंभवपर्यायवाचकः॥अयंइतिजातंगविजालेऽहिंसार्थेऽधिक्षेतेगविजले नार्चनीयःकःअःकृष्णः॥३४ प्रायः॥ एकांतवदनराःसर्वत्रकीदृशाःप्रायोबालैरल्पज्ञानकार्यंनमुह्यंतिसावधानाःसहअवधाने नवर्त्ततइतिसा वधानाः॥३५ एकमयुक्तोऽर्थः॥नाधाःइतिनाद्यः॥नौवाचीकीदृशोनवेत्सहअकारेणावर्त्ततइतिसोनविद्यते धायत्रासोऽक्षतश्चअनाअस्तिआकारोयत्रसोअनाआकाररहितःविसर्गश्चसावधानाःइत्यतःसिद्धएवसहअकारयुक्तोऽक्ष हीनोनायत्रतत्राहिनाधाश्चोधाहीनअकारयुक्तोनारितिस्यान्नोवाचीनाद्यःइत्यर्थःविषमजातिः॥३४ गतः॥ मुनयःकुत्र तपस्यंतितपःकुर्वंतितिश्वरिपुरियोःहरनारायणस्यदयिताकाईःश्रीःलक्ष्मीःकविश्रेयःकिंस्यात्श्रीश्वरिपुरियोःहरनारायणस्यदयिताकाईःश्रीःलक्ष्मीःकविश्रेयःकिंस्यात्॥

स्रग्धरिणीवृत्तंवेद्यःस्यात्।रहेपमिताःनवलघुयुतिःअन्यच्चअष्टगुरुनिःवर्णैःवृत्तंकथ्यतेस्रग्धरिणी।किंपुंसंवृत्तंसुघटितसंबंधंरसैःरु
द्रैःछिन्नायमनसत्तलागःलघुस्रग्धरिणीवृत्तमिति।३५ उर०। मुरस्तियाविप्लुनाउरसिहृदयंगाढअतघंकालिंगितास्तामालक्ष्मीः
नंदनवानसरसिजमकरंदामोदितानंदितकोकिगिरिसमलघुवर्णेरसैवाख्यासंख्यैःगुरुभिरपिकृताकाछंदसावृत्तिरग्र्या।३६मालिनीवृत्तनामजाति।एकमेवात्रयत्रसुश्लिष्टत्वात्तद्विश्लेषवतासुन्निमृतघ्नास्तदेननाम
ख्यातंतदुच्यते।३७ सन्मरस्रिरसिसेन्पंकीदृग्डर्निवारं।विगतघननिशीथेकीदृशोव्योम्निशोभा।कमपि
विधिवशेनघ्राण्योग्यात्तिमानंजदंगदस्विलमनिंद्यंडुर्जनःकिंकरोति।३८ अत्रिभवति। पदमनंतरवाचिकि

भवतिव्योम्निशोकीदृशीशोभाभवतिइतिप्रश्नेउत्तरंभवतिभानिर्दूरेऽणिविद्युंतयत्रतत्रभवतत्तस्मिन्भवतिनक्षत्रयुक्ते
व्योम्निभवतिभोनोपक्षद्वित्रिनाऽनेनसूचणंनद्विनस्पदघत्योस्त्यर्घेभवतिसभ्यैतंपदंशत्यर्थः।किंपुंस्त्वेव्योम्निविगतघन
रात्रौदुर्जनःअद्युःकिंकरोतिअत्रिभवतिपरात्तवतिद्यूद्यूतेअणिनिश्चयेनकिंज्ञाप्यविधिवज्ञानज्ञाप्यायोग्यात्तिमानंजडंखिलमसत्तअन्य
ञ्चअनिंद्यंजगतिविश्वंघाण्यडुर्जनःपरिभवतिइतिद्वंद्वैः।३९ पदम्।। अनंतरवाचिपश्चाद्वाचिपदंकिमीक्षतेकिं विलोक्य
तेऽनुपश्चाद्वाचीभवतिननुनिश्चितंवृषतिसुगीःकीदृग्विजयीभवतिसरामःदाशरथिःसहायःकस्यजनाःभुवि

पृष्ठिव्यांसततंनिरंतरंभूयंकिंकुरुषेअनुसरसेःअनुव्रजाःकिंपृष्ठाःसज्जनाःपरगुणंअन्यगुणंकथयितुंविगतमत्सराः।वृण्
वदं।। अमुष्यरामस्यजघन्यजोऽनुजःरामप्रत्याचष्टेवदंतिकिंवक्तिअत्रसमानेसःअत्रालस्यवतापुमानसदाकुत्रवसति।
रामइदीनोलक्ष्मणप्रत्याचष्टेउत्तरंहेअनुजगृहंवत्रमनिअत्रसःसदागृहेएवास्तेऽपिनिश्चितंचपुनःराक्षसुतनचालिनाति
रस्कृतःपरिच्छृतःरविसुतःसुग्रीवःत्वयारामेणअत्रास्तांकिंविदधेऽनेत्तरंअनुजगृहेऽनुगृहीतोमानितःइत्यर्थः।।४०। अव
रघानांचक्षणंगमनयोग्यणकीदृशीभवतिसमाअविषमाभोजनशांतेतिमधुरंअन्यद्वाक्यंकिंवदेयं दधिऽध्यवि
हतिहेप्रियतवनीचामंत्रणंकिंस्यात्एरेरेअधमेतिपदंस्यात्एसदर्थैःखलजनार्थैःकुमतिछृतविवादाकुरंस्तिमत्याहतो
रघितःविवादःयैःतेकुमतिछृतविवादाकिंचकिरःसमादधिरेसमाहिताःदृढयुक्तुमन्यासेनिर्लोभमात्इत्यर्थः।एराद्या

मिष्टानंकथिपतिर्विजयीननुकीदृशःपरगुणंगदितुगतमत्सराः।कुरुषेकिंसततंनुविसृजनाःवृण अनुसरामःव
क्तेमानाः।वदतिराममुष्यजघन्यजोवसतिकुत्रसदालसमानसः।अपिचत्रारक्षसुतनतिरस्कृतोरविसुतःकिमसौ
विदधेत्वयाः।४०अनुजगृहेभवतिगमनयोग्याकीदृशीरघूनांकिमतिमधुरमन्नंभोजनांतेवदयं।दधिदध्यवि
दनोचामंत्रणंकिंपदंस्यात्कुमतिछृतविवादाश्चिकिरेकिंसदर्थैः।४१ समादधिरेलिट्।। वदतानुत्तमवचनंध्वनिरुचे
रुच्यतेवकीदृक्षःतवसुहृदागुणनिवहैःरिपुनिवहैकिनुकथ्यतेः। ४२ अवमंतारः। कीदृगंतोयडुस्तरंस्यात्
तितीर्षोः।कीदृग्जास्मिन्वेक्षमामंत्रयस्वतः

एअयातेऽरएषोसंज्ञालिट्।४२ वदं।। हेकांतःअनुत्तमवचनंवदतअधमंअधमंचपुनःउच्चैर्ध्वनिःकीदृक्षःउच्यतेतारः
स्वरःहेराजन्तवसुहृदगुणनिवहैःनुदृनिवृतद्धैरिपुनिवहैःकिंकर्तारःअवमंतारःअवज्ञातारःस्वस्तनी।४२ कीदृ
।तितीर्षोःतरितुमिच्छतितीर्षुःतस्यतितीर्षोःतायंजलेडुस्तरंकीदृगस्यात्अनुरंतारंदृतडुस्तरंभवत्अस्मिन्कल्पेज
ज्ञाकामातानननी।यडुक्तंमातागंगासमानीर्ध्वंस्वमुंमामंत्रयस्वअमंत्रणंकुरुहेअसारेस्वमुंइमंमंत्रणंअ
स्मिन्अरेअशोभ्ययामअग्निअनुमातास्मअग्निरनुमानंकर्तासंकिंकृत्वाऽरतःघातारंवधंकृत्वातधूमंदृष्ट्वायोधूमवन

सोमाऽग्निमानयघामद्यानसः धूमवाञ्जायंप्रदह्यतिबोद्धृस्कंधवत्कार्त्तिपदृधर्मरूपयोगात्अन्येषांनुपंचावयवोपयो
गाऽयदशोऽग्निमानयघामद्यानसः धूमवाञ्जायंतस्मात्अग्निमान्किंपुष्टाहमानविद्वःमानवत्रास्वस्तनीनातारीतारस्
एषांसंज्ञालुट्।४३ कोमु० कामुकाःकामीजनाःनीवाःकथास्युःदास्याःवेद्याःसर्वैःकस्मिन्नमादितेमद्उत्सवात्अहम
द्यप्रजायाएवंधातुमद्देसर्वैःकस्मिन्नमादतास्ऽग्निनःरद्यधनिनःपुष्पाद्पुष्पदिनंप्राप्यवस्तूनिधनानिद्रव्यकिंकरि
ष्यंतिदास्यामद्दित्तरिष्यामःनवेष्यतिकालःनविष्यंती।४४ कोऽ०॥सर्वकार्येषुडःखीकःनवतिप्राप्यासाकष्टीनृ

विदग्धमुखमंडनः ॥

दृष्ट्वाधूमंडुरंतोमानविद्वांःकिंकर्त्तास्मिजातरवाश्रयाद्यंधत्रयंअनुमानासलुट्।कामुकाःस्युःकयानीवासर्वैःकस्मिन्
प्रमादेतःअद्यनिनःप्राप्यपुण्याद्दकरिष्यध्वंवस्तूनिकं।४४ दास्यामद्दः॥कोऽ०॥खीसर्वकार्येषुकिंत्रयार्थेस्युवाच
कोत्रयंत्रयंविरंतातित्यंततःकिमकरिष्यति।४५ प्रयास्यतिनविष्यंती।विद्युतइतिसमानार्घैःत्राद्यःकोचिरय
तिमुद्रांकंकुमपियदिकापःस्यात्तेसुजनैःकिंकरानुवदाधद्दसत्यजनुःमेघात्यत्नवतिकोसुतगावगा
द्दावृत्तेवसंततिलकंकियदद्दराणात्नासोकदर्यपुरुषाविषुवद्दिनेचवित्तंधनैःसुबहुतत्क्रियतांकिमेतत्।४५ नदीयतो॥
पंचमी॥

शार्घस्यचवावकंपदंकोद्दंअतिस्तोकायःनरःयत्रयस्मिन्कार्येनित्यंविरतःतपःसकिंकरिष्यतिप्रयास्यतिपकर्षेणग
मिष्यतिकालःएषांसंज्ञालुट्।४५ विद्यु०॥विद्युतइतिक्रियापदंअस्यसमासनार्घैःत्राद्यार्घैःत्राद्यःकोनवतिसंतिइत्क १३
त्तरंकिंवसुमुद्रांत्रविरयतिविरस्थायिमकरोतिअजनुत्साद्दीलाद्दाकर्दुमुद्रांत्रविरयतिमुद्रांकिमुच्यतेतत्राद्दभीदे
व्यादित्तिरुतयुक्तालंकारविलोपेमुद्रातस्यासकोऽकविद्दंमुद्रांऽतर्घैःरुकांतवदमदिरवत्तयस्यमाअकद्दमपि
महितांकष्टनकोपःस्यात्तेनरस्वजनःकिंकरातुसंतप्ततुं।४६ एमघा०।एमघात्एयंएमघवपगंएमसुजनगावगाद्दको
नवतिनदीसरतावसंततिलकंकियदद्दराणाद्दत्तेनवेत्रियतोएतावंतोविषुवद्दिनेदानदिनेत्तानोकदर्यास्वदानवि
त्तेनपिसुबंधुपत्नूतंचित्तेसद्दपिदानुनात्मद्दतिनोत्तानुकंपांकुरुतेनरंतदेतत्वोयुष्माकंकिंक्रियतांतश्चादुर्नदीय
तोनविश्रीएषतांच्याख्याः॥ ४७॥८

कोमाणमकरंदेःकामाद्यतिकोद्दर्षतिश्लीलमरःजनुःकथंतत्सुपत्नीवाक्संनयंबुधंअसूतलवांद्दकांतवदकथंअपितुनिश्चयेन
द्दषीबलत्वात्संवर्षीक्षमंपंकंत्वंकिंचवीकरःत्रलीस्वजनुर्मिस्यात्।४८ कश्चित्पुरुषःएद्दतिनोजनात्सुविष्टंघांवज्र
द्दतपद्दतयःवज्रेणद्दनाद्धिन्नाःपद्दनयोयेषांतेवज्रद्दतपद्दतयःकथंतत्वंनुतेनजनाःयत्फलंतरंअवदंतिकिंवदंतिद्दमा
नवाद्दपुरुषनगाःपर्वताःवपुनःएकाकीनरःबहुनयादत्रंजिगमिषुःकथंद्दार्यतेदनवनाद्दअरद्दणामागाःमागायाचीः।
अद्यतनीदिपुत्तांअनएषांसुज्ञालुट्।४९ किम० ॥अद्दद्दरिर्मदीधुंणावद्धनेनामपर्वतंस्वजुजबलनत्रातत्रजबलनकि
द्दकरवंकिंचकारत्वंअधरंधृतवान्नूअद्दकिंकर्तुमिच्छुधनूनाष्टधीमद्दितविधत्सुःप्रियतमवदनंननकांतानेनप्रियायाःजार्या
याःपरिणतबिंबफलोपमःपक्वबिंबाफलोपमःरकःपीयतेऽधरःउष्टःप्रा० परि०॥द्दराजन्तवजवतःअद्दितःत्राचुर्न

कोमाद्यतिमकरंदेःस्तनयंकमसूतजनकराजसूताःकथंद्दषीबलसवंपंकंक्किमवीकरस्त्वमपि।४८ अली
लवं॥एद्दतिपुरुषःकश्चिन्मनवान्सुविवज्रद्दतपद्दतयःबहुनेयादत्रंजिगमिषुरकाकीवायंतंचकथंधण्मान
विनगाःत्राद्यायुतनी।किमकरवमद्दंदरिर्मदीधुंःस्वजुजबलनगवाद्दितंविधित्सुःप्रियतमवदनंननपीयतेकः।
परिणतबिंबफलोपमःप्रियाः।५० अधरः।परिदहतिनयाद्दवाद्दितःकःकमधकंदापिनविंदतीद्दनीतःकथय
किमकरारिमोधरिचीनृपतिगुणेनीयतपरंत्वमकः।५१ समरंजयंरत्नस्तनी।कोदृक्सनानवतिरणेऽवीराःवीरः

यात्कंपरिदहतिसमरंसंगमंत्रधत्रधानंतरंद्दहजगतिकदापित्तीतःकंनविंदतिनलनातानवांद्दतिजयंद्दनृपतेश्मोधरि
त्रीनृपतिगुणैःत्वंकिंअकरःकथयसमरंजयंरजतवान्किंएषास्त्वंएकःपुनःकिंएद्दस्त्वंवरंअक्षनांस्त्वंस्तनीएषांसंज्ञा
लुट्।५१ कोदृगु०॥ रणेसंग्रामेकीदृगसनाऽवीराऽस्यनवार्यंतेतिऽवीराकानवतिपरांद्दएषावीरःसुस्तटःक १३८
स्मैस्पर्धयतिप्राजयेसंग्रामायवीरःकिंकुर्वन्नलक्ष्मीद्दनाःप्रतिनिस्वेनसुवःएषिव्याःकासंबुद्धिर्नवतिद्दमद्दिदे
नूमद्दसुस्तटजनाःसंग्रामेत्राद्दनित्राचुन्किंकुर्वीधंयूयंतऊचुःवयंपराजयेमद्दिपराजवामः॥५२॥

कंमा०॥ इहकांतवदकंमारातः नारायणास्यकेनगमनंस्यात् विनागुरुकृपस्वल्पेछुः कस्मिंतुष्टिंतनुतेतदायशुरुकर्मानुत्तवधी
रासर्वेषांसुजनकरमूचूधीरःकिंकुर्यात्खलसुजनसंगाकंलाकंविनोदयेयंसबोधयेयंएणांसंज्ञा
लिङ्।५३ वारि०॥ वारिणएणागजःरंगसहितःरंगाग्रएणाःप्रीतयेकीदृगनवत्समुदायस्यसमदतदानमासमुरुवयस्य
समदास्यःतघायदित्वदस्मिन् अदंधनंत्रवरूपंप्राप्यंतदाकिंकरिष्यतेसमदास्यः विप्राणांयिष्याऽस्वर्गः।दात्रदानेदास
मउ०॥एतनवनुस्पष्टं।कियांतिक्रामत्रनेनस्यबू तयः।पुरस्तान्।अनद्यतनासिपूडकारउच्चारणंः।यदिधनंत्रदेत्रापि

कस्मिंस्तुष्टयतिलक्ष्मीमिन्नरकांसंभृत्यिर्नवतिनुवः संग्रामेकिंकुद्धीधंसुजनजनास्वादृवान्।५२पराजयेमहिकंसा
रातर्वृद्गमनेकनस्यात्कस्मिंतुष्टिंतनुतेतत्स्वल्पेछुः सर्वेषांसुजनकरमूचूधीरःकिंकुर्यात्खलसुजनसंगाकं
लाकंविनोदयेयंसघमी। वारिणएणागजःरंगसहितंयद्यवरूपंतदात्मेकमेकंरिष्यमदधनं।
पधसमदास्यं।कालेदत्तायघायुक्तनरःकुर्वन्नुएतिकांतुक्तवंतावचलप्रतांवत्किंमेघाकरिष्यतां।५५प्र
हास्यतांःकियातिविपत्तिनामाख्यातजातिः।ड्रयंतर्कदृष्टांतार्कोसोचसूत्रोत्तरस्तघाःशाहीयत्राहसंज्ञातिः

तदात्वेदानंसमदास्यः।ज्ञत्यादिसाधना।५४कालेए॥ नरामनुष्यःकालेअन्यच्चदत्तायघायुक्तंयघायुक्तंयोगंविधिकुर्वन्
किंउपेतिःअहास्यतांअहसनीयतांअहास्यतायांति वंतोतुक्तवंतोवदनेअस्मिन्प्रेतांतदाकिंकरिष्यतांअहास्यतांएषा
संज्ञालुट्।५५ ड्रयं०॥ तर्कप्रमाणमार्गःतस्यदृष्टयादृष्टाः अत्तिघायणअत्तियोगेनतत्रवंतोकर्तृतर्कदृष्टांतार्कोड्र
यंतर्कवंतावंतार्कंसूत्रोत्तरस्तघातनसोचेड्रयंसूत्रेआकरणसूत्रंतत्रवंसूत्रंड्रयंशाहसंज्ञातिःशाहीयड्रयं
शाहःशाघानुशासनंतस्यग्रामसंज्ञाव्यवहारःचाघास्तएवामिदंशाहीयंशास्त्रंतापायाशास्त्रंजोड्रयंशास्त्राणिछुदाघा
करणंक्षिप्तनिकाशाकलाचतुवर्गंगजनुरागादिगंकास्तत्संज्ञातंशास्त्रंजोड्रयं।५६ उदाहरणंयघा।हिमानी०॥ शा
स्त्रिंतास्करोहिमानीस्वगितोहिमाछादस्तोकंदृष्टांतसाधनेसंज्ञानेदानंजगतिसज्ञः कःप्रसिद्धः अःहस्मः अनाकर

सन्मतःघनाकराःनदृःतेषांघमाणेसोःकःसम्मतंज्ञानंनवतिःअनावःघमाणविशाषःयडुकंघटदर्शनेघमाणपंचकंय
त्रवस्तुरूपणंजायतेवस्तुसत्ताबोधार्थंनत्रनावघमाणताऽसादियाजंःपश।केश० प्रवीणाःकेविज्ञानीतिड्राःजीर्णावा
सः जीर्णंवस्त्रंहतोहीनंनवतिःनवातन्नूतनवस्त्रांत्रंशुमालिनंकविगद्यतेघनःसूर्यःचपुनःत्यागाचारावास्तवस्तुनिराकरि
ष्णुवंकीदृग्नास्तवंतिःविज्ञानवादिनःचतुर्द्धाहिबोधाष्टवित्तात्विकाःसोत्रांतिकायोगाचाराःमाध्यमिकाश्चएतेत्रकारैःबोधा
ड्रयाःतेषांमध्येयोगाचाराःवर्त्तेतेविज्ञानमात्रमिदंनुवनंनविद्यतेबाह्योर्थःऽदृत्रिलुवनंविज्ञानमात्रंविज्ञानरूपमे
वास्तिनत्वतोचित्रंचित्रन्यलक्षणंननुपदार्थोःसर्वेयोगाचाराःहिज्ञानमेवसाकारंमन्यंतेघटपदपदार्थीकारणज्ञा
नमेवमन्यंतेननुघटपटादीन्पदार्थान्मन्यंतेऽस्तिनिश्चयःयोगाचारमतेघर्वमास्यंतरज्ञानाच्चासातताबाह्यपदार्थोव
गमःयघानीलंमेज्ञानंअतोबहिरर्थोघटनात्वांएवंघटपटादिसर्वेपदार्थाःघूलज्ञियंड्रयाद्यायड्रयेयोगाचरमान
५८ का०५९ यामागंधनेहशा मेस्मन्जगत्कानयति यमरुतांतकश्चिक्रंथयति।सावित्रुः नारायणः कंविस्तरा

ब्रसूचअंगावर्द्धनगिरिंनावानरःकुत्रस्थगार्वानवतिधानविल्वधानप्राप्तनावस्थगार्वानवति।अनुनःपाणिनि
व्याकरणकाड्रदंसूत्रंप्रोक्तंयनोगंधनइतिसूत्रेणतनूपाणिनाव्याकरणस्यस्त्रयर्थः प्रोहात्तिप्रायेणकस्य
चिदंशस्यसूचनंगंधनंयामागंधनवर्द्धमानानरः शिवाःआत्मानंपदंकिंब्रवंति।५९ किंस्यात्।विशाषनंकिं
स्यात्विशाषणंनिशितंविशेष्यंतत्रानेनविशाषणंव्यवहेदंकंहेकांतवदपूरणीसंख्याकानवतिएकाधि
तीयानावाकनसग०॥ घंनत्रंप्रव्याकरणस्यसूत्रंकीदृग्प्रोक्तंविशाषणंमकारेणसूत्रेणतन्नत्रंप्रव्या
करणस्यइदानं०॥ खदुर्जनैःकस्मैनक्षाघातपरस्मैत्रन्मस्मैसुखिडंतंसुपूतिडंतंकिंमुच्यतेत्रनादेशानांत्रा
ख्यातत्रिसंख्यादशानांनडांदानामानंदानांनामसंज्ञापरस्मैपदंस्यवंति।६२॥सतत॥सततंनिरंतरंनीवः
कस्मैक्षाघातत्रा त्मनेचविपृछिव्यांउत्तमंकिंपदंपदलालनंत्रपितुनिघायनकर्त्तरिकर्तृकौरुचादना
धातुनांपदंकिंस्यात्वत्॥६२॥किम॥अव्ययंस्यात्किंख्यातंस्वरितिस्वर्यंवाचिकंपदमव्ययंयदप्रसिद्धं

लोपः कस्यचिद्धीयातदतः अनुबंधस्य यस्येत्संज्ञातस्यलोपः हेशषृविदः ज्ञाताबूतकः समाहारः उच्यतेऽधैरु
दातः नीचैरनुदातः समाहृत्यास्वरितः ६३॥जले०॥जलदात्पयोमघव्यपगमेससमादासवति।आघ्रानोघ्रानः६
न्यङ्गामघव्यपगमघव्यपगमेषुस्नातकिंस्नवति।सरस्तडागंमुरुस्तिनारायणः वपुनःकंदधरत्नकंबला
रद्गागावर्धनंक्षुतैलमिश्रितंगुडानिय तनिर्झंतात्रिगुणसप्तदिनैःत्रिगुणैःसप्तनिरकंविशत्या
दिनैःकिंदिनैहतिस्नासारगहंति।प्रमिताक्षराच्छदः६४॥कीदृ०॥दीपवर्त्तिशिखाप्रातःप्रस्नातकालेकीदृक्
स्यात्।कीदृगस्नवतं वित्तविगतप्रस्नायस्यासावित्ता।उष्ट्रःपृच्छतिसोजनाःमृगाः हरिणाःकिंआसज्जात
किंसवातजंताःप्रत्यक्षत्तरंवदंति।हक्कस्तहउष्ट्रःमृगाःवनासवातदेवानांप्रियसुरुगातसन्निप्रायसोब्रा
ह्मणप्रस्थंतोकःविवक्षुःप्रकर्षतंविवाहनकुर्यंतिकथंनकुर्वंतिवित्ताकरस्तवनंवित्ताकरस्परावर्त्तवनगृह
सिंहराशिस्थितविवाहनकुर्यंति यदुक्तमिदंज्योतिषशास्त्रेरविक्षत्रगामंडीवोजीवित्रं॥६५०॥वर्ष०॥यत्र
यस्मिन्प्राग्रवणेवंशक्षरमवोत्तरंस्नवतितत्प्रश्रवणोत्तरनाम उच्यात यत्रयस्मिन्प्रान्नवाक्यमवउत्तरंस्नवत्।तत्प्रश्र
वाक्योत्तरंस्निस्मृतकथितं।६५को०॥सुविपृथिव्यांशत्रुरिपुर्निख्यातोकाप्रसिद्धावीउश्रईश्वरोहरस्मरेकिं
किंपदशोकप्रतिवदतिहाकष्टेवेददरिद्रस्यदत्तोष्णंनक्षत्रः दृक्कः वदतिराधनंचपुनःनिद्रुतिःनिंदाचरेकांसख्यै
तिवैहाराःबोधायननानिमनोश्चत्यर्थः६६॥किं०॥पयोदानेघाःकिंमुचिंतिकंजलं।हरिर्वक्षसाऋक्षस्त्रीकीदृशी
सालक्ष्मीपूजायांकिंपदंस्नवति सुस्नाव्ययंपदपू जावाचकंअव्ययंकरःअग्निर्बीजंकूक्षितरिपुःकोहतः
कंसासुरःदैत्यविशेषः हतः ६७॥दधौ०॥हरिनारायणः सुविपवित्रंकदधौअगंपद्मतदृक्कीदृगस्नवति।अ
कंनिर्जलंअवाक्दुःखेशेतिकश्चिन्नोनरःस शोकः किंकुरुतेनरःप्रत्युत्तरंवदति।हेअक्कहेसुखही
नरोदितिअश्रूणिमुंचितिअपितुनिश्चयेनउदारःकविःश्लोकंविधायस्वयंपुनरपितोषसाताम्राकनसमु
पेति। अगमकमकरोदिति।कविच्चगुणवर्जितमकोनृशंसंतोषनंसमुपेति॥६८॥नक्षी०॥लक्ष्मीधरःनारा
यणःपृच्छतिसोजनाःनृपःराजासपन्नैःअरिभिःहंतिदुर्निवाराःकीदृशःस्यात्।जनाःप्रत्युत्तरंप्रवदंतिहेसमस
हनयात्तदाभावहीतिसमःतस्यासंत्रयणंक्रियतेहेसमहत्तदंभोधरजनिननेयःजनितःउत्पादितःनयःन्या

यस्यग्रीयनसजनिननयःदृक्शोयंजादुर्निवारोनस्यति।हेकांतब्रूहिसम्यक्तत्कार्यंपिदृक्षंआरोपयितुनरेणमनुष्येन
किंअकारिनयःपुत्रःसमजनिसमजनिष्टः॥६९॥इतिविदग्धमुखमंडनस्याक्ष्वेडितीयपरिछेदः॥राक्षोक०॥यत्रयस्मिं
न्प्राग्रश्लोकणानोत्तरंस्नवेत्।तत्श्लोकंपरंउच्यातेपुनःयत्रयस्मिन्प्राग्रश्लोकानूखंडश्लोकानूउत्तरंस्नवतूतत्खं
डोत्तरंप्राच्यते।यत्रयस्मिन्प्राग्रपादंश्लोकस्यतुःपादःप्राच्यातेतस्मात्पादोत्तरंस्नवत्ततृपादोत्तरंप्राच्यते२॥
क्रमाणदाहरणं।कंदघ०॥तृतीयः॥कंजनाःकंदनंअर्हयंति।अंकुरंजनाःअर्हयंतिनिशिरात्रौस्फुटरुचिप्रकरः
कोनिकिंस्यात्।तनक्षत्रंदुःखिनीस्त्रीकीदृशीस्नावत्।अहावानहावोदहवोयस्यासा।हावामुखविकारःस्यात्।सा
वश्चित्तसमुद्भवः।चित्तासोनेत्राजाज्ञेया।चित्तात्राक्षूसमुद्भवः२॥सदानिरंतरंवक्रंकीदृगस्तिअरिःअराः।
संतात्रअरियत्रारघवक्रंज्ञेयंहरजनंतवस्नवतःविजयःक्रनिवसतिवाहेसुजेप्राणिषःवर्षाकंदतस्यखंत्रा
कांशकीदृशंस्नवेत्।घनंमघवत्स्नवति।प्रेतायेणप्रेताचितांकामाहुःवंशकंक्षयंयंतिचित्तंविहंगनाप्रियं

प्रत्याचष्टेहप्रियतमकंक्षयंब्रूहिसुक्रतिनःपुण्यवंतःपुनःसःमनुक्षाःकीदृशास्युःकीदृशास्स्नवति।नराःअष्टागगन त
लंआकाशंकंधातःकदाकंदरादातिकदाघनःतंकदंबिनश्चिचपुनःगगनतलंकिंभवेकिंविष्वक्कंक्ष्यंत्यंबजना
नांलोकानांप्रक्षणीयंअवलोकनीयंपद्मकः वटःकीदृग्वकास्तिकीदृगशोनतेदलीदलवान्पत्रयुक्तोशोनतेतापु
नःअंबुवाहामघाःस्फुटनवकुसुमाशोकंस्फुटिविकशितेःनवैनूतनैकुसुमरूपलक्षितायअशोकास्तैःसह
वर्त्ततइतियःसतंस्फुटनवकुसुमाशोकंकांतंप्रस्तावंआसाद्यप्राप्यमघाःकिंमुचितिकिंजहितिकंजलंनाज
ति।हेराजन्स्नवंदरिनिवहेनवारिनिवहेषुसज्जारःकिंस्नवःकस्माद्भवतीतिकिंस्नवःडतोस्नवःतिदरजोदया द्भू
यांजातादरजःनेत्रप्रावृड्रितिआडादनेकिंस्यात्।यद्भवद्भुलोभरुतयारिकंत्रतिशयलघवःकंप्रसिधाःलघवःके
शाव्राहिस्तदःकःप्रसिद्धः। यवः काचिद्वरांगनाकांतप्रेतायाष्टहप्रियतमप्रायेणबाहुल्येनपाशुपण्यःवर्षायाः
दिवसाःकीदृशाःस्युःअंजनात्तमहावारिधाहोघनिचितांबराः।अंजमानंनकज्जलप्रान्तेणवारिवाहोघननि

कुलंसच्चपीडाकरंधारच्चपीडाकरंस्यवति।६निनविद्यतेऽः कामायस्यतदनितः कामंकुलंयोषितांसच्चपीडा
करंस्यवति। किं०।शंकुलंगलितयौवनंहरिर्नारायणेऽबुद्धः समुद्रात्उपरिकांबसारकुंसुवंत्रन्यच्चकनस्युतः जग
तालोकेन। हेकांतकस्यत्वच्चयास्यवनाकः हतः अहितःशत्रुः नगपतेर्हिमाचलस्यकीदृशात्सयंस्यवति।विषमया०वि
षमयादनिकुंजेषुजच्चावच्चप्रदंशताद्रिगाहनेषुगताः स्त्रिनाअहयः सर्पाःयत्रसविषमयादनिकुंजगताहि
तस्तस्मात्पंचमास्यानि।२०॥हरिर्नारायणः कांवहनिकुंस्तूमितवस्वनः हरिषुराजुषुकाक्षिकाविद्यतेसीतिःचपुनःकंप्र
तिकागता।अविषुप्रतिश्रीगतारोगवान्।कंदर्वंधर्ब्बयतिश्नंस्तूयी धनदवतीधनदपुरीकीदृशीस्यवेत्।अकरोराज
देयदंडरहितास्यवति।हरिर्नारायणः कंधरत्।अगंपर्व्वतंबलिप्रस्तुतयेगजानः धरापृथ्वीकिंव्यधुकिंकुर्व्वतिस्मध
दुः ददतेबुधेसुधीः अयास्यवतासदसिसत्तायांकृयक्तः जितःगवारिः गवावाच्यःरिःप्रतिवादीजितःसमस्त
समुद्रपर्यंतेबुधिः किंदेशेस्यवेत्।कुंजरामा०कुंजरानकाःवाकर्कटाः मीनमकरानगरमस्माद्या।प्रसिद्धाःतेषांभाग

मिनअागत्यासमंतात्गामनयादुर्गंदुर्गाहंवारियस्यकुंजरमीनमकरागमदुर्गंवारिः२१।यच्चाप्रहास्यंपादास्या
यच्चारिधराणिस्यवंतिचपुनःपादद्वयेनपद्मयुग्मेननेस्थिचक्षुरास्यवंतिसोयच्छ।मनमदक्षिणवर्त्तिन्नी२दंचक्रंप्रश्नं
यंअत्रिवहिजानीहि।२१।किंचि०।किंस्व।अनघः किंतिपतिनिः पापान्नृपः वीरस्यकिंछिनत्तिकिंछिदयति।क
रहस्तेकुत्सायाकिंपदंवक्तिकुशबृः कुत्सितार्थंवक्तिजनानांप्रतिकमलस्तूवेधाः ब्रह्मावदतिसोजनाद्धा २१
णीसंबोधनंकिंविदितं।जनाः प्रत्यक्षंरवदंति।देकहब्रह्मन्द्धाणीसंबोधनंहकोऽतिस्यवतिहकोहदो
णीं।चपुनः विश्वजगत्त्रयकाविस्तर्हितः स्वः विश्वंधत्तेचक्रागरघांगतस्यमंत्राणकिंविदितंहधरतिस्यात्।कथ
मपिमलाक्षेनखजनः किंनार्यः नार्यः अनार्यः नकुर्यात्कलहंयुद्धंनकुर्यात्सोकुरराजः पुरंनगरंकीदृग
स्यात्।सकरकरयुक्तस्यवति।मीनपक्षिः पयसजले कुतःविस्तिर्तिहकांतवदविदः।पक्षितःविस्तेतिवृषगति।

•रूपवदतिसोजनासारदसरदेशरंसारहंसस्यात्।जनाःप्रत्यक्षंरवदंति।हेअजसप्रसरःस्वछंस्यवति।अंबुनालीन
विदितः सूर्यः ब्रह्मशरीरेसुरवोकंसंहिरावुषुपवित्रेधस्मिन्जगतिकःप्रसिद्धः अमलातिःपेयः अजीवनंअजीवन्
वृत्तिकागदिता।अत्रअदनंधानंवाकविःविद्वानूकाविरवयतिगाःसेणादिन्द्रास्तावक्किंपिस्त्रीत्रंगावाःवह्निसंबोध
नंकिंप्रोक्तंहरहवह्निहेतनोस्त्रियःकंनोवांछंति।नारसंनिर्गतारसःशृंगारादिर्यस्यतुसतं।नारसंतावांछं
ति असुरारिणोःनासयस्यवनुः शरीरंकीदृशंस्यवति।सक्तमासक्तासंबधवद्भस्मआर्यस्यांतनोसासक्तमा।चपुनः
प्रकःकः विदितः अस्तःनस्तंशशृंशष्टोयस्यसहस्रतः तडागपद्मेसमस्तेहिप्रियतमेतत्तडागः कीदृशंसम्य
ग्प्रीतिंवनुतेविस्तारयति।२५॥करंकुकाकंकुररकलहंसकरंबिंबः।करंबितकर्बुरितोमिश्रितःपुनःकीदृशः
सराजतांकमलानांकोमलोऽारणेमृदूऽालेनउपलक्षितानीरजलेसंसक्तःपृक्तोमासतोयत्रससरो
जेकोमलाऽारनीरसंसक्तमास्तःवातोऽित्रतोगुणःशीतमंदत्वंसौगंध्यंचात्रसरोजकोमलोऽारात्प
नेनासौगंध्यंमंदत्वनारससक्तोधनेनसेत्यप्राक्तस्वतावाक्रियतेकारः।२५।यत्रजातिः॥ बाण०सान्द्रिराद्य

वाणेनक्षतकर्मिकेनाभपक्षंस्यात्।किं०।शृंक्षतकर्मिकंवर्त्तिकंयेकिंकदलस्तदलाकांक्षीसाद्यायनरयत्रिकेकानि
पृथक्दलानिपत्राणितेर्जातंदलाशृंकमक्षोपत्राणियत्रवक्षया।२६॥विज्ञा॥० अपि०॥ युग्मं॥विज्ञात्माधनीधति
धनेछुः कीदृशोस्यवति।हेकांतवदकृष्णअत्रवयः साम्यंतनहीनः अघवालयोः ध्यानंतेनरहितः विज्ञात्मानि
चारितात्माकीदृशः नास्खिलयोविनाशोयस्य०॥अथवाअः अलसूखलयोध्यानंयस्य०कमलंधनचिंतकः सरसिजे
कमलेऽकोमादिताः अत्रवयःत्रमराः व्रहिरीकीदृशः अयशयत्।शयनंशः अदनंअतुसक्षणंअपगतेस्पदोशयन
सोजनेयस्मात्सोधशयत्तनवंवैरिणाशयनंरतंप्रक्षंअक्षयत्।इतर्षेगतवक्षंकृतकीदृगश्रूनूकीदृशंबरू
व।अपशयत्।वक्षुर्विरहितंकृतबसुत्।अयास्त्वनाकेहताःअरयःशत्रवःवधातिःरचितयातिःशक्तिताशायः
जलस्थानंकीदृगस्यवति।सांकांतकंयेयःहप्रियेयरयःनयद्यतेरयवेगोयत्रसोरयाःवेगोस्यवतिआह्रिय

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

राष्ट्रः कः अरेरितिराष्ट्रः कः अरेरितिराष्ट्रः आक्षिपन्वाचीक्रकस्मिन्दोसतिप्रायसोबाहुलोननस्कारादिकनयंन
नवति।नौरादिकस्यंनेनवति। अरारकपोदातसतिसंयनस्तवति॥२७॥पुनःहप्रियतमवदग्रपित्तंपानीयानापि
तसारंअस्मिन्कीदृशंनिगदितंअबधः अन्नेपानीयानासारंधान्यमुक्तः पुमान्कीदृशोनामलभ्यतेअबधःनविद्य
तेबंधोकर्मेतियस्यसअबंधमुक्तः कौशिकाउलूकानुविदृष्टिर्यांकस्माद्विभेतिकस्माद्भयंदधतिअहस्तः अ
प्पादिताद्विभेतिउलूकाअहस्तःदिवसात्नभयास्तवंतातस्करःचोरःकीदृग्भवेताः अहस्ताभवतः अपाणिकनः। हस्ती
द्विपःननुनिश्चितंकीदृशःस्यात्।अगजःअगोगिरोजातः।उतन्नोअगजःरणएहेधगजःनविद्यतेगजाःयत्रसोऽ
गजोरणःगजेनरहिताःसंग्रामपरेःशत्रुभिःसोढोभवतिइत्यर्थः परापूनिहतःपुरुषःकीदृशोभवतिअहानः
अन्यूनोभवेत्।वासुक्तिःशीघ्रसृग्भवेत्।दहीनःअहीनासर्पीणाअन्यछेनहुःअवसंइनःस्वामीशो
षः॥षण्मजातिः२८॥काक०॥एवंनिश्चयेनेकाकस्यअस्तपदंप्राप्तावतंतंकाकपदमतंकथितंन्योन्यतिर्य
ग्रारवात्तिःद्विपदीद्वयेसतिद्वयोपादयोः।समाहारःद्विपदीद्वये सतिद्वयोःपादयोःसमाहारःद्विपदी
द्वयसतिमूर्त्तीनामगदितासाधुक्रामणनायोमूत्रिकाकप दयोःउदाहरणमाह॥२८॥कृतःवाहे

विषवैद्यस्यकटंप्रकटंइदंकथयवदाकुतःकस्मात्स्त्रीनातूकाकीदृग् स्यात्।कीदृशोभवतिनागदस्तःनागस्त
यात्नागस्यसर्पस्यदंशेसयंनागदस्तस्मात्सप्रत्ययःनापुमोन्अगदस्तोअगदस्तत्रऊषधंतत्रस्तःश
स्त्रैःयेःसाधगदरगःशिलाक्षगःकास्तवेत्।नापुमान्कीदृशःगतनयःन्यायहीनःशस्त्रैर्वास्यात्भवतिचपुनः
कलसःकःस्यतिनागतनयःनागतयःगजसुतःकेतस्सुतःप्रवीणाःमनुष्यःकथंसाधास्यंतिहेनाग २८
प्रा५ हेप्रवीणस्यात्।हेसुसगहेप्रियतमवदारत्नवचनोक्तौक्तो।मणीरत्नेइतिस्यात्।अन्यत्नागरमणीपदेजगती
विश्वमहतागरिष्टागतवतीअन्यद्यस्वरूपाइतिकाख्यातिंनागरमणीनागकन्यासुरूपेतिख्यातिंकथितंत्र॰
॰कामा॰।कीदृ॰।अजमा॰।जगतीपृच्छीकांआहुःकथयंतिअजरोजरारहितो।अमेगतवतीकीदृग्भवेत्सु